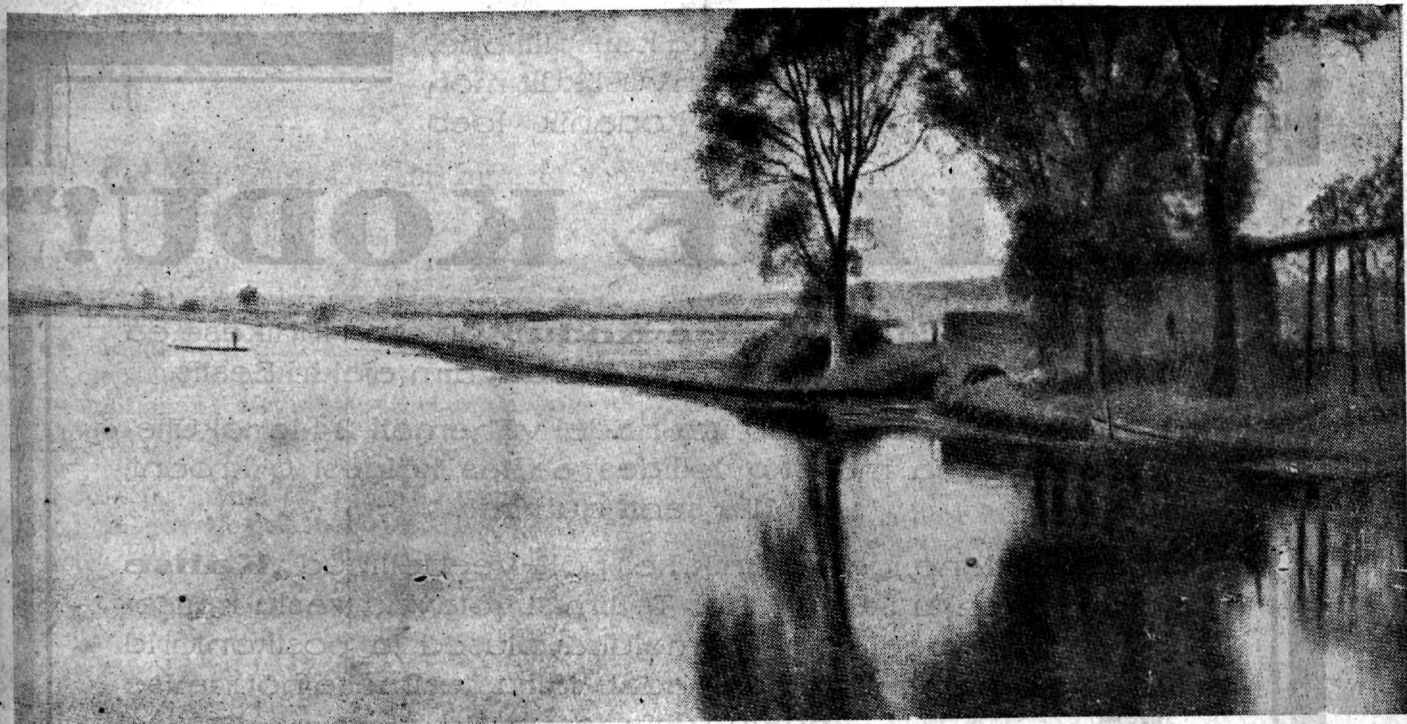

KAITSE KODU!

5. oktoober 1929

NR. 40

Hind 20 senti

S.A.U.

Tänases numbris:

- K. Eß: Kirjanduslikke päevaküsimusi.
Major G. de Lany: Usun Ungari ülestõusmisse.
Ed. J.: Vabadussõja muuseumis.
— Kaljukotkaga rebasejafil.
E. Kamar: Laßinglaps.
R. L.: Mõnd Eestis tarvitusel olevatest väike-
kaliibrilistest püssidest.
Hõbe: Tallinn kaotas provintsile.
— Ajaviidet ja naljaraasukest.

Mitte ükski iga kaitseliitlane,
vaid iga rahvuslikult mõt-
leja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!”

Ei tohi unustada, et „**Kaitse Kodu!**” on oma lühikese ea peale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„**Kaitse Kodu!**” ilmub iga nädal vähemalt 24-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 krooni, s. o. 11½ senti number.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „**Kaitse Kodu!**”, tehku seda kohe. Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbrid saadab talitus esimese nõudmise peale välja tasuta.

KAITSE KOOJU!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Kuulutuste hinnad: 1/4 lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Nr. 40.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella 10—12 e. l. Kaastöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-ltn. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Söerd.

KIRJANDUSLIKKE PÄEVAKÜSIMUSI.

1.

Suvi on suvitamiseks ja siis keegi vaevalt tahab ja viitsib tegeleda „raskemate“ küsimus-
tega. Isegi raamatulugemine tundub siis koor-
mana ja väsitavana. Ilusad ilmad ei anna püsi-
vust toas istumiseks ja lehekülgede pöörami-
seks. Kuid sügis toob siia muutusi, sest juba
sügise lähenemine toob enesega kaasa ka huvi
ja tähelepanu kirjanduse vastu. Kirjanduslik
elu ja mõtlemine virgub suvisest „puhkusest“
ja muutub intensiivseks, raamat saab tänu-
väärse kõrguse.

Sügis ja pikad talveõhtud raamatuta on
tühjad ja igavad, pole nagu mõeldavadi. Ai-
nult siis, kui päevad on lühikesed ja õhtud-ööd
pikad, saab vaimne elu elujõuliselt tuksuda.
See on ka loomulik, inimene siirdub väljast ja
välistest ajaviidetest tuppa, ruumiliste ajavii-
dete ja meelelahutuste ringi.

Kõiki neid asjaolusid ja tunnismärke võibki
juba märgata. Teatrid on avanud ettekanne-
tele üksed, välised pidustused, spordivõistlused
jne hakkavad tahaplaanile jääma, andes ruumi
vaimuavaldustele.

Järgnegu allpool päevaküsimusi meie kir-
janduslikust elust algava hooaja lävel.

2.

Aegade jooksul on kirjanduslikust loomin-
gust ikka ajavaim ja -meeleolud kajastunud.
Ja kajastuvad nii tänapäevalgi, ka edaspidi.
Kui meie rahva meeleolu oli pateetiline, tahak-
sin öelda revolutsiooniline — möödunud vaba-
dussõja päevil ja eel seda käivate revolutsioo-
nide keerises, siis kajastus see meie vaimses
loominguski, esmajoones aga just kirjanduses.
Inimene oli oma igapäevaste heitluste juures
hingelt lõhkikärastatud, seda oli ka looja, kes
rabeles ja ruttas rahutus rütmis nagu iga tei-
negi inimene. — Sel ajal väljendus meie kirjan-
duslik avaldis seotud kõnes, luules. Aastate
jooksul ilmus suures enamuses luuletuskogusid;
tuli avalikkuse ette terve rida luuletajaid. Ja
võimul ning valitsusel oligi lüürika. — See oli
nii neil rahutuul ja ruttavail päevil.

Tänapäeval on aeg teine, ja on teine ka
looja hingeelu. Rahutud mõtted ja avaldised on
ruumi annud rahulikkudele mõtetele ja enese-
avaldistele. Lüürika on läinud tahaplaanile ja
esikohale on nihkunud proosa. Sellest annab
tõendust ja tunnistust viimastel aegadel ilmu-
nud suur proosaraamatute arv.

Ja seegi on arusaadav — lugeja on rahu-

lik ja tahab rahulikku kirjandust, teda ei huvita enam meeleolu-lüürika ja pateetilised värsivormi sõnastused. Tema mõtleb rahulikult ja kainelt, looja tunneb seda samuti ja avaldab end proosas.

Paaril viimasel aastal on meil luuletuskogude arv minimaalsuseni kokku kuivanud ja kuivab edasigi. Rahvas loeb parema meelega proosat, romaani ja novelli.

Kas see nii kaua veel edasi kestab ja kas luulele kord paremad ajad tulevad, ei tea. Aeg näitab seda ise. Kuid ühtlasi peavad seda näitama ka luuletajad ise, sest meie luulegi väärtus on langenud. Oleviku luulekirjandus ei saa enam ei kvaliteedilt ega ka kvantiteedilt proosaga võistelda.

3.

Paaril viimasel aastal on meil valitsenud suur-romaan. Meie teame järjest säärase suurte teoste turule tulekut, nagu on Tammsaare „Tõde ja õigus“, Jakobsoni „Vaeste patuste alev“ ja „Tuhkur hobune“, Mait Metsanurga „Punane tuul“, Aug. Mälgu „Hukkumine“ j. t. Need romaanid ja ka mitmed teised nimetamata, suuruselt aga peaaegu samale tasapinnale ulatuvad, teosed on erandita ühiskondlikud teosed. Neis on kirjeldatud meie rahva elu ja rahva üksikute kihtide ning inimeste elu, võitlust paremuse poole, halvema vastu.

Ka see on loomulik. Viimased aastakümned on olnud meil ühiskondlikult murrangulised, neil aegadel oleme rohkem üle elanud ja kannatanud kui varem sajangute jooksul. Loojatel on palju ainet kogutud, tahetakse kõiki üleelatud elamusi teistelegi serveerida, jäädvustada.

Kas see aga kaua kestab? — Seda näitab aeg. Igatahes kindel võib olla, et tüütav massiga kurameerimine ja tullakse jällegi tagasi oma isiklikkude murede ja rõõmude väljendusele.

Meie lugejaskonda on loojad tabanud märki. Nad on annud seda, mida lugejad tahavad. Ahnelt on joostud säärase suur-romaanide, peajasjalikult aga just ühiskondlikkude romaanide, järele.

Ei saa midagi vastu öelda ühiskondlikule romaanile, ka siis, kui ta lehekülgede arv ulatub 1000. Aga seejuures on meie loojad sattunud libedale teele, suur-romaanii vaimustusse langedes pole romaane kirjutatud, vaid te h t u d. Ja viimasest on kahju, see on kahjulik loojale enesele ja mitte sugugi vähem kahju pole sellest ka kogu kirjanduslikule arengule.

Ning need tagajärjed ongi ilmnenud — kirjutatakse romaane, tingimata romaane, kuid novelli, mis samuti maitstav võib olla, ei looda. Seepärast on ka õigustatud ühe meie publitsisti ütetus, et meie novell on suremas.

Asi ei oleks sugugi nii halb, kui seejuures ilmuvad romaanid oleksid küllalt väärtuslikud.

Kuid viimaste kahjuks peab ütleva, et nende seas on palju valmimatut, viimistlematut ja rohelist.

4.

Huvitav on kõrvalseisjana jälgida meie kirjanduslikke võistlusi. E. Haridusliit korraldas esmakordselt Eestis näidendite võistluse, kõik, kes vähegi sulge oskasid liigutada, ruttasid võistlusele — kokku tuli 99 (!) käsikirja.

Praegu pole veel teada, millised need teosed on, kuid kindlasti on neist suurem enamus säärase, mis ialgi ei näe trükimusta ja lavastamist.

See on samasugune võidujooks auhinna peale nagu on see mitmel aastal olnud K.-Ü. „Looduse“ romaanivõistluse peale. Kirjutatakse auhinna ja kuulsuse pärast! Kuid see pole loomulik, see on enam kui lubamatu. See viib pika peale kogu meie kirjandusliku loomingu autoriteetsuse rappa. Ka võistluse vastu peab autoriteetne olema ja mitte juhuslikku teed mööda minema.

Tänavusele K.-Ü. „Looduse“ romaanivõistlusele on õnneks saabunud 22 käsikirja (ka küllalt palju!), kuid see tumestab siiski nulluse kohutavuse, kus võistlesid 50 autorit 51 autoriga.

Eelmiste aastate pettumused on annud taipu ja arusaamist. Ning seda nähet tuleb tervitada.

5.

Paljud inimesed, kellel võimalus oleks kirjanduslikke teoseid osta, kurdavad, et meie raamat on kallid. Tõsi ta on. Kuid kas need ütlevad ka seda ütlevad, et muu kallid ei ole? Mis on nüüd odav? Kõige eest tuleb maksa, ka raha eest tuleb maksa.

Kui läinud aastal lugejaskond kurtis, et aasta oli halb, vili ikaldus ja kartulid mädanesid maasse, mispärast raamatuostmiseks raha ei jatkunud, siis tahaksin näha, kas tänavu, mil viljasaak nullused puudused tasub, raamatuid rohkem ostetakse. Kas nüüd jääb järele, peale igapäevase ostu mõni kroon „vaimutoidu“ jaoks?

Selles tuleb kahelda. Sest ei osta meil inimesed, kellele see igal ajal on võimalik, ka siis raamatuid, kui neil seks võimalusi on rohkem.

Meil ostab raamatu ainult see, kellele see on kõige raskem. Need, kellele see on kerge, ei tee seda kunagi. Aga miks? — Seepärast, et meie rahva kultuurne tasapind on ikkagi madal. Tähtis on köht, riie, aga mitte vaim.

Ainult siis võib kirjandus loojale ja kirjutajale-kauplejale olla tasuv, kui areneb meie rahva kirjanduslik kultuur. Aga seda ei saada üle öö kasvatada. Seks kulub aastaid, võib-olla sajanguidki!

K. Eh.

Levented paraadmarsil.

USUN UNGARI ÜLESTÕUSMISSE.

Ungari Levente-organisatsioon.

Major G. de Lány, Ungari sõjaväeline esindaja Eestis.

Juba maailmasõja, eriti aga Trianoni rahu tagajärjel Ungari areng mitte ainult ei jõudnud surnud punkti, vaid läks otse tagurpidi. Rahutingimused rõhuvad meid raskesti ja mõjuvad takistavalt kehalise kasvatuseni alal. Enne maailmasõda harrastati kehalist kasvatust nii kesk- kui ka kõrgemais kooles, aga eriti spordiringides. Siis oli korralikku kehalist kasvatust saava noorsoo arv maa rahvaarvuga võrreldes õige väike, sest rahvakoolist tulnud noored ei saanud sel alal üldse mingit kasvatust. Üsna enne sõda korraldati valitsuse poolt noorsoole laskmisharjutusi ja selle kõrval muidki sõjalisi harjutusi. Kui ka suur publik suhtus leigelt kehalisse kasvatusesse, siis seda suurema õhinaga harjutasid spordiringide liikmed. Nende teeneks ongi, et Ungari spordisaavutised enne sõda ei jäänud palju taha läänemaade saavutistest. Aga saavutatud võidupärjad ei äratanud ainult imetlust, vaid nad äratasid mõnedes isikutes mõtte arendada arukalt seda jõudu, mis peitus noorsoos. Nad mõtlesid seega siis neid noori, kes ei käinud enam koolis. Eriti püüdis ses suhtes parandust tuua Ungari võimlus- ja spordiringide liit, kes a. 1908 palus juhatust võtta abinõusid tarvitusele seisukorra parandamiseks. Ungari võimlus- ja spordiringide liidu algatusel tuli aastal 1909 kokku esimene Ungari kehalise kasvatuseni kongress, mis kutsus üles looma kehalise kasvatuseni nõukogu. Ungari kehalise kasvatuseni nõukogu loodigi siis aastal 1913, aga see pidas hoolt ainult koolinoor-

soo kehalise kasvatuseni arendamise ja spordiringide toetamise eest. Väljaspool kooli oleva noorsoo kasusid ei peetud ikkagi silmas.

Siis tuli maailmasõda, selle järele kommunism. Lühikese hirmuvalitsuse järel kommunism langes. Ja kui rahvas nägi kõikide kõlbliste ja aineliste väärtuste hävingut, märkas ta, et tuleviku ainus kaitse peitus noorpõlve kehalises ja hingelises kasvatuseni. Seepärast võeti a. 1921 vastu seadus, mille järele valitsus peab hoolt mees- kui ka nais-koolinoorsoo kehalise arendamise eest, toetab rahvuslikke spordiringe ja korraldab kooli lõpetanud noorsoo kehalise kasvatuseni nii, et see on kohustuslik igale mehele 12—21 eluaastani. Koolinoorsoo kehaline kasvatus on peale selle seaduse avaldamist suuresti edenenud ja äratab nüüdki õige häid lootusi. Aga asjatundjad ei ole siiski rahul kooli-õpilaste praeguse kehalise kasvatuseni ja nõuavad täielikumaid kasvatuseni viise. See põhjustas seda, et a. 1925 avati kehalise kasvatuseni õppeasutus, mille ülesandeks on valmistada ette kehalise kasvatuseni õpetajaid keskkoolidele ja hoolitseda tegevõpetajate edasise arengu eest. Õppeaeg on kolmeaastane.

Väljaspool kooli oleva noorsoo kehalise kasvatuseni alal tuli teha põhjanevat tööd. Nii loodi organisatsioon, mis käsitleb kogu maad ja suleb oma piirsesse iga õpikohustusliku noore. Selle organisatsiooni juhatus, samuti kui koolinoorsoo ja spordiringidegei keha-

lise kasvatus järele vaatust on usaldatud Ungari kehalise kasvatus nõukogule. Väljaspool kooli oleva noorsoo kehalise kasvatus järele valvab ja juhib seda kuski komitaadis (=krahvkonnas) komitaadi kehalise kasvatus inspektor ja kuski ringkonnas ringkonna suuremais linnades linna kehalise kasvatus juhataja.

Noorsugu on liitunud organisatsioonidesse. Neid organisatsioone nimetatakse levente-ühinguiks ja nende liikmeid leventideks, kes ühingusse tulles annavad piduliku vande. Levente-ühinguist on tõrjutud välja poliitika, usulised võitlused jne. Nende ainuliseks eesmärgiks on kasvatada hingeliselt ja kehaliselt, moraalselt ja rahvustundeliselt võimsat, teguvõimelist noorsugu.

Levente tervituseks on: „Kaunimat tulevikku!“ Sellele vastatakse: „Andku Jumal!“ Levente (loe lävanta) sõna on Persia algupära. Veel keskajal nimetati nii noori Ungari sõdureid ja vanajutu järele oli maavallutaja Arpádi ühe pojagi nimi Levente.

Kuigi seadus ei kohusta tütarlapsi võtma osa kehalisest kasvatuses, on nad erikohtades vabatahtlikult toetajate liikmetena liitunud leventekunda, kus nad, erirühmi moodustades, saavad õpetust nais-võimlemis-õpetajailt ja leventejuhitelt. Need tütarlapsed ei anna leventevannet ja paljudes kohtades ei võta osa korrapärastest harjutustest, vaid harjutavad ainult pidulikkudeks puhkudeks või suuremateks võistlusteks. Leventekunda juhib ringi juhatus, kuhu kuulub juhataja, abijuhataja, sekretär, laekahoidja, raamatukoguhoidja ja leventejuhid. Juhtide tööd valvavad ülemjuhid. Ühe juhi käes on umbes 50-meheline leventejõuk. Juhtidel on abijuhte. Juhtideks on õpetajaid, ametnikke, vabaelukutselisi, abijuhtideks jällegi vanemaid, selleks kohaseid leventeid. Need isikud valmistuvad ette oma ülesandeks lühikestel kursustel ja saavad vähest palka.

Levented teevad tegemist kõigi spordiharudega, niipalju kui seda lubavad kohalikud ja majanduslikud olud. Kehalise kasvatus põhikirja järele kuulub leventekundade kavasse võimlemine, välis- ja sisesport, jalgpall, poks, mängud, ujumine, sõudmine ja märkilaskmine. Eriti viimasena mainitud harrastus on õige elav ja leventede laskevõistlusis on saavutatud häid tagajärgi. Harrastuse ülalhoiuks on Ungari kehalise kas-

Levented teatejooksul.

Levented telkides.

vatuse nõukogu kehalise kasvatus inspektoreile õiguse annud häid laskjaid nimetada leventelaskjajaks ja levente-meisterlaskjajaks. Aumärkidena nad saavad rohelise ja meistrid hõbedase paela.

Vabatahtlikkudele osavõtjatele korraldatakse iga aasta pikamaaline ratsamatk. Läänud aasta matk oli 476 km ja selle ratsutasid lõpuni 120 leventet. See sport leiab nii poolehoidu, et tänavuseks ratsamatkaks oli üles annud palju enam osavõtjaid. Kahju ainult, et majanduslikud olud ei luba laiemal kujul harjutada toda ehtungarlikku sporti. Läänud aasta kevadel võttis Ungari kehalise kasvatus nõukogu kavasse kaks uut spordiharu — purjetamise ja vesi-suusatamise. Esimene leventepurjetamine pandi toime endastki mõista Ungari merel — Balatoni järvel. Seal harjutati purjetamist ja inimeste päästmist. Pealinn oli seks otstarbeks kinkinud kaks rahvusvahelist tüüpi purjehenet. Vesisuuski prooviti esimest korda Balatoni kultuuripäeval. Sõudmist saadakse rahuldavalt harjutada ainult mõnes kohas. Üldiselt levinud sport leventede hulgas on jalgrattasõit. Peaaegu igas suuremas kunnas on oma jalgratturitejõuk. Sageli pannakse toime pikemamaalisi sõite, mil tutvustatakse erimakohtadega ja ajalooliste paikadega ja mälestusmärkidega. Vähe harjutatud sport on suusatamine. Seda ei takista nii suuresti lumepuudus kui kulud ja see asiolu, et sellele sobivad mägised alad on ungarlastelt ära võetud. Leventede tähtsaks ülesandeks on ka tuletõrjeharjutused. Kus on vastavalt poolt pöördud tähelepanu sellele rahvamajanduslikult seisukohalt tähtsale harjutusele, seal on saavutatud ilusaid tagajärgi ja mõnes paigas on leventetuletõrjujad päästnud palju varandust tulehävituse käest.

Levented harjutavad üldse kaks tundi nädalas ja teevad kord kuus õhtupooliku kestva matka. Kokkutu-lemine sünnib pühapäeval ja pühadel. Tegevusaeg jaguneb kahte ossa: suve- ja talveaeg. Suvisel tegevusaajal, mis algab kevade esimestest soojematest päevadest ja kestab kuni sügiseste külmade ilmade tulekuni, sooritatakse otsekohesed kehalise kasvatus harjutused. Alul harrastatakse jooksu ja selle järele algavad teisedki harjutused. Harjutuste kiireim aeg on suvekuud. Juba maikuus algavad koduvõistlused, siis järgnevad võistlused 3—4 leventekonna vahel ja siis piirkondade võistlused. Esimesed neist on vähema ula-

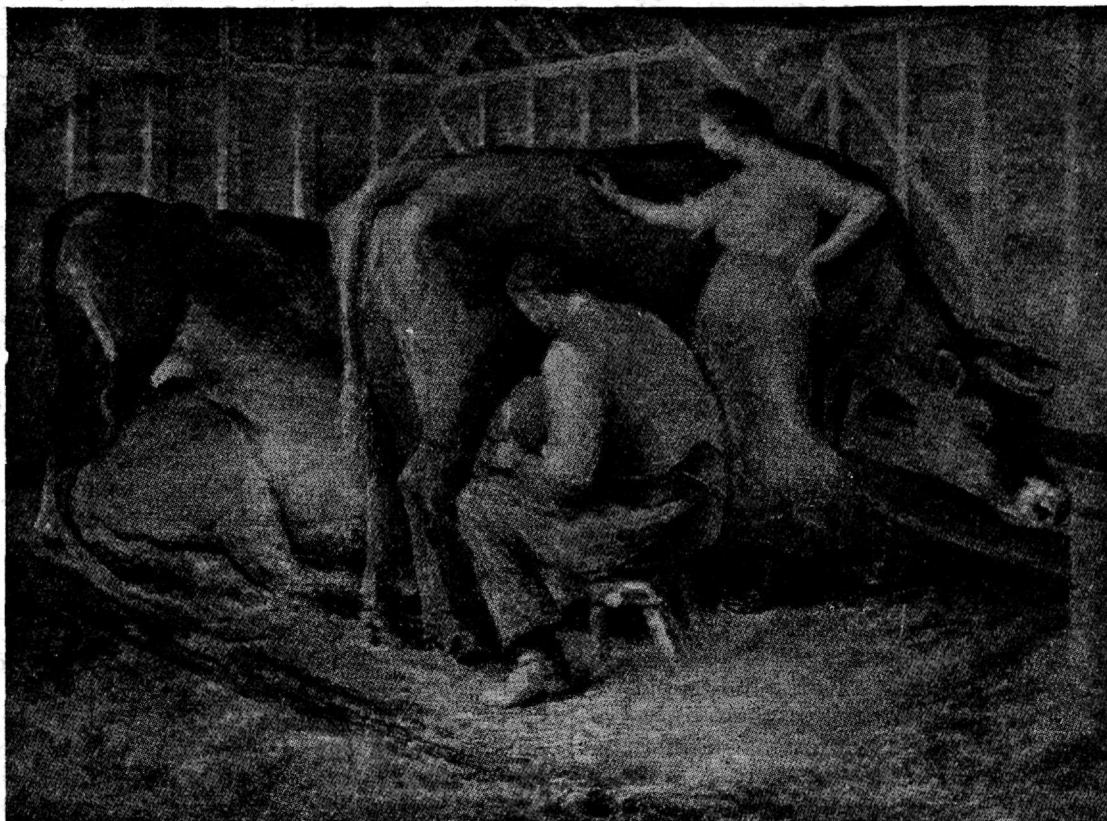
tusega, aga sageli on nendega ühendatud vande andmine, lipu õnnistamine või mõni muu kohalik pidustus. Piirkundade võistlused on suuremasuunalised ja pidulikumad. Peale leventede ilmub kohale hulk muud publikut, komitaadi ametnikke ja esindajaid. Tähelepanuväärsemad on komitaadi võistlused, mis meelitavad kokku hulga rahvast, eriti kui nad on ühenduses mõnede teiste pidustustega. Need kestavad kaks päeva. Saabuvad kohale levented ja ühes nendega juhid, juhatajad, kundade ja piirkundade edustajad ja teised tähtsamad isikud. Tuuakse kaasa ka mustlasmoosekante, kelle mängu saatel kantakse ette kauneid vabaharjutusi. Pidustuste esimesel päeval on veel eelharjutused võistlusteks ja vabadeks harjutusteks. Järgmine päev kuulub siis pärisvõistlustele, kus kavas on ühised vabaharjutused, tuletõrje-rühmade esinemised, Ungari rahvatantsude esitamine, igasugu spordivõistlused ja kõiksugu muud ettekanded. Lõppeks jagatakse auhinnad, lauldakse ühiselt usun-ühte*) ja lahkutakse spordiväljalt.

Leventede kehalise kasvatus eesmärgiks on noorsugu füüsilise kasvatus abil teha endisest karastatumaks ja töövõimelisemaks. Üldise tervise seisukohalt on küsimus leventede kevadisest laagrielust erilise

*) Ungari praegune rahvuspalve, mis kõlab nii:
 Usun ühte Jumalasse,
 Usun ühte Isamaasse,
 Usun ühe Jumala igavesse õigusse,
 Usun Ungari ülestõusmisse.

tähtsusega. Sellest saab aru, kui mõelda neile noortele, kel kogu aasta tuleb töötada tolmustes tööruumides ja elada niisketes, halbades korterites. Läänud aasta juuli ja augustikuus elasid 4000 leventet vaba, päikeselist laagrielu. Need levented olid peaaesjaliselt linnadest vabrikutöölisnoored, kes eriti vajasis värsket, elustavat välisõhku. Nad harjutasid laagris ja tegid matku ümbruskonda. Seda suvist laagrielu püütakse kõigi abinõudega arendada ja laiendada. Sügisel külmade ilmade tulekuga lõpeb harjutusaeg, kuigi ilusate ilmaga võetakse veel ette matku looduseruppe. Pearaskus pannakse aga nüüd hariduslikule ja moraalsele kasvatusesele, näitemängude ja kunstiettekannete harjutusele. Pannakse toime peoõhtuid, et saada raha leventekunna väljaminekute katmiseks. Samuti on püüdeks asutada leventekodusid, kuid majanduslikkude raskuste tõttu ei ole neid veel palju saadud asutada.

Ungari kehalise kasvatus nõukogu toetab ja aitab kõige jõuga kaasa leventede moraalsele ja vaimlisele kasvatusesele. Nii arendatakse leventet nii füüsiliselt kui ka psüühiliselt. Ja nüüd on õpitud üldiselt mõistma leventede organisatsiooni suurt ja tähtsat kultuurilist tähtsust. Meie ehk ei eksi, kui väidame, et enne sõda väljaspool kooli olev noorsugu ei kuulnud kümnel aastal niipalju ettekandeid kui nüüd levented ühel aastal. Kaunima tuleviku lootus nõudis visa tööd juhtidelt ja leventedelt, aga kaunim, õnnelikum tulevik on mõte, mis hoitakse elavana hingega, kehaga, usuga ja tahtega — viimaks peab see ometi koitma.

Lehmalüps — Inglise kunstniku James Wilkie maali järele.

VABADUSSÕJA MUUSEUM.

Siin kõneleb ajalugu.

Kuulsaid tegusid meele tuletavate mälestusmärkide ees inimene seisatab ikka aukaruses. Need kõnelevad sellest, kuidas inimene on kaduv, kuid kuidas suured, õilsad teod jäävad püsima.

Pühalik tunne vallutab hinge, kui astuda Tallinnas Vene tänaval asuvasse Vabadussõjate muuseumi, pühalikum kui vastasküljel mujal. Siin kõneleb ajalugu, kõneleb rahvapoegade kanglastegudest, eneseohverdamisest oma rahva eest.

Iga ese tuhandetest kõneleb midagi. Vabadussõjalasele tuletab meele suuri võitluspäevi, kasvavale noorpõlvele annab kujuka pildi, kuidas võideldi ja kellega võideldi.

Rõõmustava nähtena võib märkida, et kaitseliitlased on agarad Vabadussõjate muuseumi külastajad. Kaitseleiidupäevadel Rootsi kuninga külaskäigu puhul käis siin vabadussõja mälestusesemeid vaatamas ümmarguselt 3000 kaitseleijtlast.

Kuid vaevalt oli neilgi siis aega muuseumi väljapanekute põhjalikuks vaatlemiseks. Selleks oleks kulunud palju tunde, kui mitte kogu

päev. Seepärast ei ole liigne peatuda Vabadussõjate muuseumi huvitavamate väljapanekute juures, ülevaate andmiseks ja meeletuletuseks neile, kes veel ei ole käinud vaatamas meie vabadussõja suurt mälestustekogu.

Vabadussõjate muuseumile pandi kaitseväge ülemjuhataja käskkirjaga alus juba 1919. aastal. Sõja ajal ei olnud võimalusi kavakindlalt koguda mälestusesemeid, kuid siiski kogunes neid niipalju, et võib saada täielise ülevaate vabadusvõitlusest.

Võidumärkidega torkavad silma paarkümmend vaenlaselt võetud lippu. Nende pealkirjadest näeme, kes kõik on meie vastu võidelnud. 13. Peterburi jalaväe polk on pidanud jätma meie võidukate vägede kätte oma lipu, samuti Läti kommunistlik polk. Lendava maoga ja punase päikesega ehitud lipp tõendab, et halvasti on käinud ka hiinlastest koosneva vabatahtlikkude pataljoni käsi — nad on pidanud meie vägedele loovutama selle, mis sõjamehe hingele sümbolina nii kallis, oma lipu.

Miiniristleja „Avtroili“, praeguse meie „Lennuki“, hiiglalipp ulatub üle kogu seina. Kahekordses elusuuruses madruse kujutus ja

sõjakad pealkirjad pidid sümboliseerima punast sõjalaevastikku, mis tahtis võita ja alla heita.

Kuid nüüd see lipp ehib võidumärgina Vabadussõja muuseumi ja endine „Avtroil“ ise, kandes nüüd rahvakangelase Kalevipoja muinasjutulise laeva „Lennuki“ nime, löikab uhkelt laineid Eesti sini-must-valge lipu all ja seisab valvel meie randade kaitseks.

Eesti väeosade lippe on siin vähe, need hoitakse alal väeosades. Siiski on üks lipp, mille pilk ei saa peatuda ilma nukrustundeta: see on meie esimese sõjalaeva „Lembitu“ viimne lipp, mida see vana, tubli laev kandis kuni lammutamiseni. „Lembitu“ esimest lippu ei ole olemas, see on ammugi muutunud põrmuks, läbi puurituna kuulidest ja rebituna mere niisketest tormidest. Kuid on alal „Lembitu“ ahtri lipuvarras, mille otsa tõmmati lehvima esimene Eesti sõjalaeva lipp. Lipp, rooliratas, lipuvarras ja nimeplaat laeva küljelt on kõik, mis tulevastele põlvedele jääb materjaalsete mälestusesemetena kuulsusrikkast laevast. Kuid „Lembitu“ mälestus on jäädvustatud teisel teel — tegudega.

Ei jõuaks loetleda kõiki võidumärke, mis võetud vaenlaselt, ei luba kitsas ruum muuseumi paigutada ka kahureid tervete patareide viisi, mis langesid meie vägede kätte. Kuid Saksa Landeswehri käest võetud pommi-, miini- ja granaadipildujad on siin esindatud. Iga sõjamasina kohta on siin teada, kus ta langes meie vägede kätte ja kuidas surmakülvav ots pöörati ümber — vaenlaste poole.

Et vaenlastel käsi käis halvasti mitte ükski maal ja veel, vaid ka õhus, seda tõendavad kaks Landeswehri lennuki propellerit ja punaväe lennuki tüür, mis võetud maha lastud lennukitelt ja paigutatud võidumärkidena Vabadussõja muuseumi.

Kuid — siinsamas tuletatakse meile meele valusaid kaotusi. Klaaskappides on välja pandud kapten Irve ja leitnant Kuperja novi lahingumundrid, milles neid tabas vaenlase surmatoov kuul. Kapten Irve frençis on rinnaal kuuliauk, mille kohal ripub üks kangelase vabadusristidest. Mõlema kangelase lahingrelvad ja mõned isiklikud asjad on kogutud siia kokku — mälestuseks tulevatele põlvedele.

Juhuski mängis sõjas suurt osa, samuti õnn. Siin näeme kahuritoru, mille paks teras on kohutava jõuga löödud pikuti lõhki. See on kahur, milles Pihkva rindel lõhkes granaat, lüües kahuri toru puruks. Granaadil oli mingi rike, nii et ta lõhkes enne kahuritorust välja jõudmist.

Kuid imelikul kombel ei saanud viga ükski meestest, kes seisid kahuri lähedal, küll aga haavasid killud hobuseid, kes seisid tükk maad eemal. Õnn oli! Süüdlane granaat on praegugi

veel torus, muidugi ainult granaadi lõhkenud kest.

Vabadussõjas tarvitusel olnud relvadest on siin esindatud kõik lahingpüsside liigid: Ameerika, Inglise, Jaapani, Saksa, Vene. Kogu täienduseks on muretsetud ka suur hulk vanaemaid tulirelvi, n. n. musketpüsse, vanatüübilisi püstoleid ja revolvreid, nii et tulirelvade kogu pakub palju vaatamisväärlist igauhele, andes kujuka ülevaate tulirelvade arenemisajast eestlaaditavast kuni tänapäeva moodsa kiirpüssini.

Samuti võib siin näha ka kõiki kahurimürskude liike, mis olid Vabadussõjas tarvitusel. Kui haruldustele tuleb vaadata vanaaegsetele rüütlimõökadele ja vabadussõjas meie vastu võidelnud hiinlaste omapärastele külmadele relvadele.

Eriti huvitav ja õpetlik on aga Vabadussõja muuseumi koondatud ajalooline kirjalik materjal. Siin on dokumente, mis on ajaloolised haruldused.

Tsaar Nikolai 2. troonilt äraastumise manifest, J. Anveldi, H. Pöögelmani j. t. punaste tegelaste mobilisatsioonikäsud jne. valgustavad sündmusi enne Eesti iseseisvust.

Ühel dokumendil annab kommunistlik võimumees Käsperit avalikult teada, et „Eesti väeosi võib organiseerida ainult Eesti sotsialistlikkude sõjaväelaste nõukogu. Sõjaväelaste Ülemkomiteel ega ühelgi teisel asutusel ega organisatsioonil ei ole õigust Eesti väeosi organiseerida. Maakaart siin maailmaservas oleks välja näinud küll hoopis teisiti, kui „Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee“ oleks jätnud Eesti väeosade organiseerimise Käsperdi poolt juhitava „sotsialistlikkude sõjaväelaste liidu“ hooleks ja ei oleks energiliselt organiseerinud väeosi, kes pärast avaldasid suurt mõju sündmuste kujunemisel.

Enamlaste võimuloleku ajast on muuseumis huvitav „asitõendus“, mis näitab punaste võimumeeste majandusliku organiseerimisvõime tasapinda. See on — tükk leiba Tartust, mis koosneb peaaegu ainult haganatest. Nii-sugust „leiba“ anti elanikkudele hinge sees hoidmiseks. Leivatükk on pandud klaaskupli alla ja parafiiniga õhukindlalt kinni, nii et õhk ja välised mõjud ei pääse juure, hävitama ajaloolist asitõendust.

Et enamlased rahvaga andsid leiva asemel — üleskutseid ja propagandamaterjali, ka selleks leiame siit tõendusi. Määratu palju on siin igasugu lendlehti ja üleskutseid, milles ei taheta midagi muud kui et löögu ka eestlased kampa Venemaa punastega.

Järgneva ajajärgu dokumendid kõnelevad juba sammudest iseseisvuse väljakuulutamiseks. Siin näeme „Eesti

Soome kaitseliidu Sortavala piiri uue maja nurgakivi panemine. Vasakult seisavad külalistena Soomes viibivad Eesti kaitseliidu ülem kindral Roska ja staabiülem kol.-ltn. Maide. Aktile kirjutab alla Soome kaitseliidu ülem kindral Malmberg.

päästmise komitee“ esimesi käskusid ja korraldusi. Saksa okupatsioonivõimude poolt Soomes mõrtsukalikult tapetud Jüri Vilms on paberilehekestele käega kirjutatud käsud ja korraldused, millele peale tema veel alla kirjutanud K. Päts ja K. Konik. Need on dokumendid, mida igaüks vaatab huviga ja — aukartusega, sest need olid väljakujuneva riigivõimu esimesed algelised ilmuvused.

Siis tuleb Saksa okupatsioon. Muuseumis välja pandud dokumendid tõendavad; kuidas pöörduti sakslaste poole, neid kutsudes meie enesemääramisõigust ja iseseisvust austama, kuidas Eesti väeosade ülemad tahtsid välja kaubelda, et jäetaks laialisaadetavatele Eesti väeosadele, vähemalt ohvitseridele, nende relvad. Kuid asjata! „Mina käsen!“ ja „Mina keelan!“ kõlavad Seckendorffi poolt tehtud korraldused, mille kohta muuseumis on rikkalik materjal igasuguste dokumentide näol.

Sakslased tulid nende eneste sõnade järelle siia „kultuuri tooma“. Nende „kultuurikandjate“ hingeelust ja õigusemõistetest annab aga rabava pildi dokument, mis haritud maailmas tohiks vist olla küll ainulaadiline.

See on okupatsioonivägede ühe „hauptmanni“ avalik teadaanne, mis pandi okupatsiooni lõpul välja Võrumaal, Põlva rahvahariduseltsi maja uksele.

Toome dokumendi ära algkuju täpse koo-piana:

„Teadaanne.

Sellega saab teada antud, et kes telefonni ehk telefoni traatid katki löikab ehk telefoni liini kuidagi muidu rikkub, saab ennemini välja antud määruste järelle

surmaga trahvitud.

Kui eeltulevadel nädalatel Põlvas ehk selle ümbruses telefoni rikkumist ette peaks tulema, siis saab Kähri preestri Hiobi ja Kähri mõisas elava A. Labi talu ja kõik omandus mahapõletatud ja veel kordumise korral ka Kiomas kaupmees K. Kokk'a ja talupidaja A. Körve majad ja omandus nõnda

samuti mahapõletatud.

Põlvas, 17. XI. 18.

Sättler,

Hauptmann ja Võru kreisi komandant.“

Kus see Saksa „kultuurikandja“, kes ähvardas maha põletada süüta inimeste varandust, on praegu, seda muidugi ei tea keegi, kuid dokument tema „kultuurist“ seisab Vabadussõja muuseumis näitliku tõendusena sellest, et meie väeosi vallutanud viha sissetungiva Landeswehri vastu oli enam kui põhjendatud.

Veel teine huvitav dokument on Vabadussõja muuseumis, kuid see on juba meie iseseisvuse ajast. See on katse, rahvalugemise puhul eestlasi ristida sakslasteks. Saksa keelne lendleht, mida teatud ringkondades laotati laiali, ütleb sõnasõnalt: „Eesti vabariigi kodanikud võivad loomulikult olla sakslased, rootslased või muust rahvusest. (Vist ka eestlased! Autori märkus.)

Iga Eesti kodanik on vaba määrama oma rahvust.

Kui ka sinu isa või sinu ema või mõlemad vanemad ei olnud sakslased, sina aga tunned end sakslasena, siis pead end sellegipärast andma üles sakslasena ja keegi ei tohi seda sulle keelata.

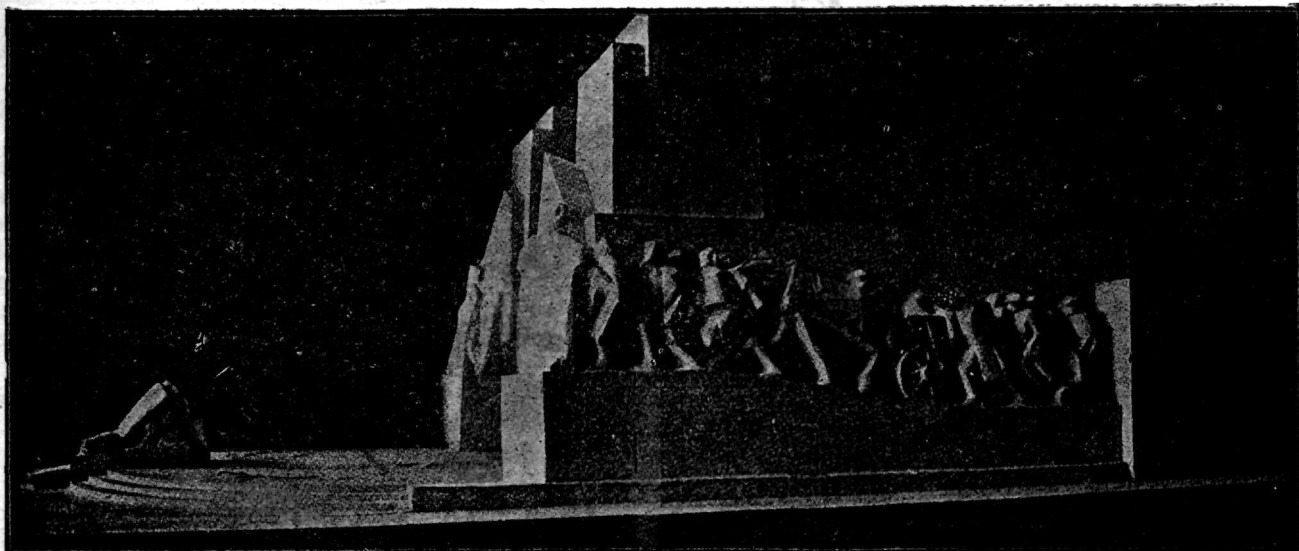
Kuigi sinu passil on märgitud teine rahvus, võid rahvalugemise puhul üles anda rahvuse, mida tahad.

Teatelehele tuleb küsimustele vastates kirjutada:

Kas eestlane: „ei“! Kui mitte eestlane, siis mis rahvusest: „sakslane“!

Ka seegi dokument kõneleb eestlasele õige palju ja väärrib seda, et Vabadussõja muuseumi külastades seda dokumenti vaadata oma silmaga.

Nende ebameeldivate dokumentide kõrval näeme lendlehekest, mis trükitud viletsale, kollasele paberile. Trükitud on nähtavasti käsitsi,

Kavand Läti vabaduse mälestussambale.

iga sõna eraldi. Okupatsioonivägede lahkumise eel oli niisuguseid lendlehti öösel üles kleebitud ja möödaminejad lugesid imestusega julgeid sõnu: „Eestlased! Olge valvel kodumaa kaitseks!“

Nüüd see viletsate abinõudega kuid suure armastusega hädaohtlikus olukorras valmistatud üleskutse on haruldusena muuseumis. Kes neid trükkis, kes üles kleepis, see ei ole teada. Kuid on teada, et see pidi olema hea isamaa poeg.

Vabadussõja ajast on jäänud ka hulk huvitavaid tõendusid sellest, kuidas Vene valgete väed tahtsid ehitada üles „suurt Venemaad“. Vene valgete ühe väeosa ülem Bulak-Balahovič, „Batjka Balahovič“, nagu teda hüüti, lahendas õige lihtsalt rahalised raskused oma väeosade toitmisel.

Ta „ostis“ Võrumaal talupidajatelt mitmesugust kraami ja andis vastu „ajutise raha“. See „raha“ oli kirjutatud harilikule taskuraamatu lehele ja Bulak-Balahovič tõendas oma allkirjaga, et see on 100 rubla. Võrumaa talupidaja J. Jalajas sai „batjkalt“ kaks niisugust „raha“, mis hiljem toodi muuseumi tulevastele rahvapõlvedele vaatlemiseks ja imestamiseks.

Siin on välja pandud ka sama „Venemaa ülesehitaja“ — valerahavabrik. Bulak-Balahovičil läks igavaks „rahasid“ kirjutada, ta andis insener Težnerile käsu järele teha Kezenski rahade klišeed ja hakkas ise tegema „kerenskisid“. Hiljem sattusid klišeed meie

võimude kätte ja need pandi Vabadussõja muuseumis vaatamiseks välja.

Meid huvitab Vabadussõja muuseumi materjalidest muidugi kõige rohkem kaitseliitu puutuv osa. Kuid kaitseliidu kohta on materjali säästetud üldse vähe ja sellestki ei ole kõik ruumipuudusel välja pandud. Esimesed kaitseliidu varukalindid ja mõned dokumendid — see on kõik.

Väga õnnestunud on vabadussõjaaegse kaitseliitlase elusuurune kuju „lähiläki“-kübaras, hallis jopes ja pastaldes, kuid piip hambus ja püss labakinnastes kätes. See on kaitseliitlane, nagu ta oli praegu nii võimsaks kujunenud organisatsiooni esimestel päevadel.

Kuid kahjuks on kui kaitseliitlase, nii ka soomusronglase, kooliõpilase ja ohvitseri kujud, mis oma loomutruudusega äratasid publikus imestust, praegu muuseumi laos. Kujud valmistas muuseumi tellimisel kaitseväge arsenaal. Nüüd ei saa neid ruumipuudusel välja panna publikule vaatamiseks. Samuti takistab ruumipuudus väljapanekuid liigitada üksikute ajajätkude ja alade järele. Uued, kohased ruumid Vabadussõja muuseumile on hädasti vajalised. Ei kõlba, et meie rahva kangelasliku võitluse mälestusesemed jääksid kaua kitsastesse ja poolpimedatesse ruumidesse, kus külastajal raske on saada ühtlast kogumuljet. Kui on head tahet, siis peaks leitama võimalusi väärilise asukoha loomiseks Vabadussõja muuseumile.

Ed. J.

KALJUKOTKAGA REBASEJAHIL.

Kesk-Aasia rohtlaantes elavad kirgiisid, Mongoli päritolu rändrahvas. Nende rikkus peitub hea vastupidavusega hobustes, suurtes lamba- ja veisekarjades. Nende uhkuseks on kaljukotkas, keda nad kasutavad rebasejahil. Nende õilsam iseloomuomadus on piiritu võrastevastuvõtlikkus. Kaheksa kuud valitseb talv kirgiiside rohtlaanes. Niipea kui langeb esimene lumi, astuvad väikesed mongoolid oma hobustele, et oma kotkaga minna rebasejahile. Ühest niisugusest jahikäigust jutustab alljärgnev kirjandus.

„Ratsutame Dšekeni juure talvekorterisse, et kaljukotkaga jahile minna“, kutsusid mind sõbrad kaasa, kui ma elasin veel rohtlaanes Betpak-Dala kõrbe ääres. Me ratsutasime neljakesi hanemarsis väledatel kirgiisiratsudel läbi lumise üksilduse. Meil tuli sõita 45 versta. Oli septembrilõpp. Lumi oli alles pehme ja hobused löiksid ta kabjaga kergesti läbi. Juba kaua aega tervitasid meid kaks valgustatud akent troostitus lumekõrbes. Sõbralikult raputas Dšeken meil käsi. Suurepäraselt maitses kuum tee, mõnuga sõime praetud lambaliha ja nektarina tundus meile pehme hobusepiim.

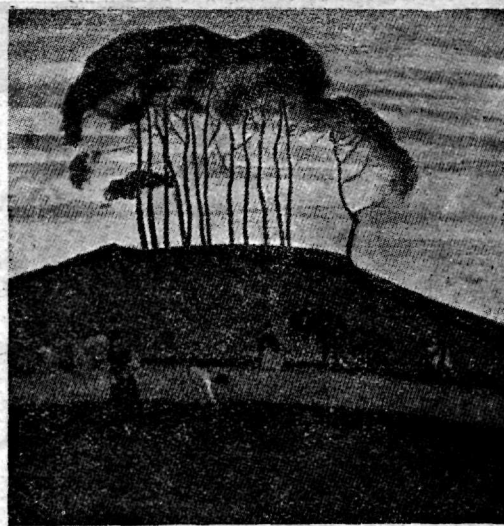
Meie tulime just parajaks ajaks. Dšeken oli just teada saanud, et lähedais mägedes on rebaseid liikvel. Jaht määrati varasele hommikule. Märkamatu mõõdukas öö. Pikk sõit läbi teetu rohtlaane oli meid väsitanud nii, et magasime kui surnud. Hommikul nägi suur, raske Dšeken meie äratamisega kaua vaeva. Meid oli kümme meest, kes hobustele astusid. Dšeken istus väikesel, eriti laial loomal. Harilik hobune poleks ka ta kümnet puuda suutnud kanda. Ühe kirgiisi karvasel kindal asetseis suur kaljukotkas. Linnu pea ja silmad olid kaetud kirjustrilise nahast kattega. Lühikesed, tugevad rihmad, mis sidusid kotka küüsi, olid kirgiisi peos. Kiirkäigul ratsutasime selle kohaani, kus päev varem oli märgatud rebast. Kirgiisid armastavad kiiret sammu ja on selle harjutanud külge ka oma hobustele. Kui jõudsime jälgedele, kihutasime edasi umbnelja. Rebane oli seiranud hiire, kelle kápajäljed olid lumel

näha kui tikkerida, mõnes kohas lume alla kadusid ja siis jälle nähtavale tulid. Et jahti kiirendada, sõitsid mõned kütid ees ja järgisid rebasejälgede sik-sikjoonele, kuna Dšeken ja ta kotkahoidja seirasid neid kõige otsemat teed. Suur lind kõigutas end galopitaktis. Vahetevahel sirutas ta tasakaaluks pooleldi oma hiigeltiibu ja pööris kätte tõttu sõgedaid silmi siiasinna. Meie kihutasime ühetasase kiirusega üle kahe tunni. Äkki langes üks küttidest pealt lumega kattunud auku. Ta haaras end peast ja õlast ja ta hobune murdis esimese jala. Järgnes lühike peatus. Ma sõitsin ees, et mitte pealt vaadata hobuse surmamist. Dšeken, kes andis mõned lühidad käsud, kihutas minu ja kotkahoidja vahel. Üks osa küttidest jõudis meile peagi järele. Jaht läks edasi. Äkki tungis vaikusse, mida segas seni ainult hobuste hingamine ja kabjalöögid vastu kive, esimese küti kriiskav hää: „Rebane, rebane!“ Meie ajasime hobused kiireimale sõidule. Kaljukotkas muutus rahutuks. Ägedalt tagus ta kõvera nokaga vastu küünteriimu. Ma ratsutasin kotkahoidjaga, Dšeken kihutas meie ees. Ta pööris pea ja laskis kuuldavale ühe kurguheli. Seepeale eemaldas kirgiis kotka peakatte ja vabastas rihmad küunte küljest. Kotkas pööris pea küljele. Teravnägeliselt, kotka kombel laskis ta pilgu käia üle ümbruskonna. Siis tõukas ta enda eemale puutoelt ja nagu hüppaks ta õhku, laotas ta laiali oma vägevad tiivad. Mõni hetk hiljem, ja suur lind purjetas kaugel küttide ees nägematu sihi poole.

„Kas kotkas näeb silmapilkselt rebast“, küsisin ma enda kõrval ratsutavalt kirgiisilt.

„Endastmõistetavalt!“ vastas ta veendunult.

Nüüd näisid ka Dšekeniga eesotsas kihutavad kirgiisid rebast olevat märganud. Sügavale hobuste lakkadele painutudes ajasid nad loomi kisaga ja kriiskavate hüüatustega edasi. Äkki muutis kotkahoidja suuna ja kihutas lähedase künka poole. Seirasin teda. Künka tipus seisid lamedad, paljad kaljud ja nende poole juhtisime oma hobused. Ajujaht läks poolringis ümber eeshõljuva kotka. Kiiresti tõmbas vana kotkahoidja käe esile oma laia mantli voltide vahelt ja näitas kaugele meie ette: „seal on rebane!“ Tõepoolest nägin ma musta, piklikku kogu, mis liikus laial valgel lumevaibal. See oli rebane, kes põgenes surma eest. Äkki oli ta kadunud. Ümberringi jäid ainult mustad kivid. Kotkas tõusis kõrgemale ja hakkas ringis keerlema. Mõnikord jäi ta kergesti tiibu liigutades õhku seisma. Kütid jõudsid kivide juure. Kohe selle järele paistis kaljude vahelt sinakat suitsu. Rebane, kes oli enda peitnud kivi alla, peletati sealt välja, kuna kivi alt kraabitud kuiv rohi pisteti põlema. Kohe pärast seda nägin ma jälle uuesti ta kogu, mis valgel lumel edasi kihutas. Kotkas hõljus tagaäetava kohal, ta tiivalöögid kostsid kosekohinana. Rebasele tundus see hääl vist surmalauluna. Oli mäng elule ja surmale nagu kassi ja hiire vahel. Kuigi kiired hobused kihutasid kõigest jõust, jäid kütid siiski maha. Ajujaht lähenes meie künkale. Nüüd taipasin ma vana kotkahoidja taktikat. Ta teadis juba ette, et rebane otsib viimseks pääsupaigaks selle koha, et peitu pugeda suurte kaljumürakate taha. Veel mõned rebase välkkiired liigutused ja juba libises lind pikkamööda alla, ettesirutatud küüntega. Järgmisel silmapilgul haaras

Unenäosaar. — Inglise kunstniku Verti maali järele.

kotkas oma ohvri. Ühe jala küüntega hoidis ta rebast tugevasti kaelast ja teistega ristluudest ja surus nii surmale pühendatu kui kera kokku. Teiste küttidega ühtaegu jõudsimine ka meie rohtlaane kurbumängu lõpuvaatusele. Kõik oli juba mööda. Kotkas oli rebasel murdnud selgroo. Nüüd tuli kotkalt võtta ta saak. Vana kotkahoidja lähenes külje poolt ettevaatlikult oma hoolealusele. Kiiresti ja julgelt, hoolimata ärritatud kotka nokalöökidest, pani ta talle kätte silmile. Otsekohe rahustas lind, aga jahisaagi käestvõtmine polnud siiski nii kerge, sest kotkas oli küüned kui raudtangid surunud pehmesse lihha, kust need tulid vägivaldaga välja kiskuda.

Oma vanas kirgiislikus võrastevastuvõtlikkuses kinkis Dšeken püütud rebase minule. Jaht oli mööda, hobused ja kütid väsinud. Sõitsime 40 versta laagrisse tagasi.

VALGED HAMBAD: CHLORODONT

Valged hambad teevad näo meeldivaks ja ilusaks. Puhastamise järele värskendavalt maitsva **Chlorodont**-hambapastaga saavutate hammaste puhtuse ka hammaste külgedel, kui puhastamisel tarvitate erilist **Chlorodont-hambaharja**, missugune kõrvaldab hammaste vahelt kõik mädanevad toidujäänused — halva suulõhna põhjuse. Tehke proovi esiti väikese tuubiga — hind kr. —60. **Chlorodont-hambahari** lastele — kr. —80, daamidele — kr. 1.25 (pehmete harjastega), härradele — kr. 1.25 (kõvade harjastega). Eht ainult sinirohelistes originaalpakis, pealkirjaga „**Chlorodont**“. Saadaval igalpool.

E. Kamara jutustus.

I.

Nagu noor kahisev mets liikus õpilastehulk spordiplatsil. Tuhanded käed tõusid lipukestega, päike puistas kiirtekulda võimlejaile lokkidesse. Tribüünil jälgisid vanemad rõõmu ja uhkustundega võimlejate iga liigutust.

Ilus on õpilaste võimlemispidu. See on nooruse võimas meeleavaldus ja rõõmupüha. Võrsuv noorsugu sirutab oma vabad käed vastu maailma elustajale — päikesele, noored südamed tuksuvad ühtlaselt, särailmist sajab ja sädeleb elurõõmu ning elamistahet.

Pealtvaatajate hulgas rääkis väike plika oma emale:

„Vaata, ema, seda brunetti plikat! Esimene kolmandas reas. Kas näed?“

„Näen küll. Mis temaga on?“

„Ta on meie kooli parimaid võimlejaid ja ta jookseb väledamini hirvest. Vanemaid aga tal pole. Ta on toodud sõjaväljalt, seepärast hüütakse teda lahingulapseks. Vaata, see helehalli kübaraga härra, suur armotsaes, on ta kasuisa.“

Plika näitas oma roosa sõrmekesega keskealisele mehele. Ema vaatas aga niisama hetkeks sinna poole, et täita lapse soovi. Pärast sõda on palju vanemateta lapsi ja veel rohkem lasteta vanemaid, kellele sa jõud alati osutada huvi ja tähelepanu. Pealegi on sõjaajad juba jäänud minevikku.

Istudes lähedal ja kuuldes kõnelust ema ning ta tütrekesse vahel, otsustasin hankida lähemaid teateid lahingulapse kohta ja seda kõige otsemast allikast — ta kasuisalt. Lähenesin helehalli kübaraga mehele, kes muheldes jälgis oma kasutütre kergeid võimlemisliigutusi platsil. Me sobisime ruttu jutule. Kodanik Kanarik jutustas mulle lahingulapsest järgneva loo.

II.

„See oli siis, kui venelaste käsi maailmasõjas hakkas halvasti käima. Pärast Rennenkampfi õnnetut operatsiooni Ida-Preisimaal, läks meil ka Poolas mitmes paigas plagamine lahti. Venelasel oli mehi käes kui merd, aga mis see meestehulk aitas, kui pole korda ega korraldust. Kahuritega saad anda mõne põraka, juba laskemoon otsas! Sakslane aina vajub peale ja kõrvetab kahurituld nii, et maa ja taevast varisevad kokku. Nälgida sai nagu koer, sest moonavoovid jõudsid meil harilikult siis kohale, kui vaenlasel oli soodsaim hetk vooi vallutamiseks.“

Isegi hall Vene sõdurite mass sai aru, et asjad pole korras. Teati ja anti polgust polku edasi jutud sellest, kuidas Preisi soodes ja järvede vahel sakslased pommitasid sodiks venelaste terve armee. Kanti edasi ka kuuldused kaotatud lahinguist mujal. Usaldus kõrgema väejuhatare vastu lõi sõjaväes kõikuma, rauges vaimustus ja hoog, millega 1914. a. suvel tormati sõtta.

Verised lahingud kestsid vahetpidamata, sest sakslased tahtsid kasutada aega, mil Vene rindel valitses kaotuste mõjul kindlusetus ja kohati lausa peataolek.

Meie polk polnud seni õnnekombel kannatanud suuremaid kaotusi, ehkki võtsime osa võitlustest eesrindel. Me eksisime rängasti, kui lootsime, et sõjajumal meile ikka nii armuliseks jääb. Hukatus saabus varem, kui teadsime seda aimata.

Sakslased olid saanud nähtavasti värskeid abijõude ja uusi raskeid patareisid. Need pandi ühel ilusal sügishommikul mürisema. Meie seisukohad olid heinamaal, kus maapinda kattis kollane lehekuld. Varsti polnud siin muud kui üks igavene sodi ja hiiglasuured augud, mida sünnitasid vaenlase pommid.

Pommitamine kestis kogu päeva ja oli niivõrra tabav, et meil mitmes kohas jooksukraavid lasti puruks ja maeti mehi küll elavalt, küll haavatuina. Samuti olid lastud sodiks traattõkkes meie seisukohtade eel. Katsusime neid parandada öösel, aga töö polnud edu, sest sakslaste helgiheitjad valgustasid kõikjal maad ning jooksukraave. Nende kahurite kurgud ei vaikinud ka öösel, vaid jatkasid oma õudset surmalaulu.

Olime laskmismürast jäänud poolkurdiks, olime nälginud ja surmani väsinud, aga siis järgnes vaenlase

pealetung. Esimese rünnaku löime tagasi. Seejuures kulutasid aga kuulipildujad ära kõik padrunid. Ega meilgi neid enam kuigi palju varuks olnud. Laske-moona aga ei saanud. Kogu liinil arenes võitlus ja tuhanded puudad püssirohtu ning metalli paisati vastasele kaela. Ega seda kraami jõudnud keegi pagan nii palju kohale vedada, kui oleks olnud vaja.

Järgnes vaenlase teine rünnak. Tormasid meile kaela täakidega ja käsigranaatidega. Nüüd ei pidanud venelased enam vastu. Nad hüppasid kraavist välja ja — põgenema. Ei jäänud seisatama järgnevaiski jooksu-kraaves, sest laskmisraginat kuuldi vasemalt. Selgus, et Vene rinne on läbi murtud ja vaenlane ähvardas meid juba külje pealt ümber haarata.

Algas metsik põgenemine sügisöö pimeduses, mida kohati valgustasid lõhkevad pommid ja põlevad külad ümbruses.

Teie ei oska kujutella, kui kole on korratu tagane-mine sõjaväljal. Tormijooks surma pole midagi selle kõrval, mis kujutab endast surma eest põgenemine. Venelased viskasid relvad maha, hobuste ja vankrite pärast peeti võitlust elu ja surma peale. Kahurid ja varustus jäi sinna paika, liikumisabinõusid kasutasid sõdurid, kes ei kuulunud enam ühtki käsku ega korraldust.

Meid oli polgus kenake kogu eestlasi. Koondusime ses põrgumüras ja hoidsime relvad alles. Püssita sõdur pole enam sõdur ja arg sibaja satub sageli enne surma suhu kui see, kes ei kaota kohanemisevõimet ka kõige kriitilisemas olukorras. Me teadsime seda ja eraldusime segadusse sattunud venelaste parvest.

Meie salgaga ühinesid ka mõned poolakad. Neist oli meil aina kasu, kuna nad tundsid hästi maastikku, kus arenes rännak.

Vaenlane ragistas meil kannul kogu öö. Kasutades metsateed, jõudsime aga tagaajajaist ette ja hommikul, kui nõrk aovalgus levis taeva serval, nägime enda ees juba põllumaid ja üksikut maja maantee ääres.

Teel poris vedelesid padrunikastid, puruks aetud vankrid ja muud esemed. Nähtavasti olid sõdurid siit läbi kihutanud ja kõik asjad maha loopinud, et hobused ei väsiks.

„Majast on elanikud juba põgenenud, vaadake, ukсед kõik avali,“ ütles üks sõdureist. Keegi teine juhtis tähelepanu riidekompsoodele ja maja asjadele, mis olid segi visatud õue peale. Siia oli maha jäänud kogu vaese inimese varandus.

Akki hüüatas mu sõber Vahkram: „Siin on tapetud inimesi! Tulge vaadake: mees ja naine maha lastud.“

Kummardusime hommik-hämaruses kahe laiba kohale. Mehel oli kuulihaav otsa ees ja veri nõrgus punase paelana tumedaisse juustesse. Ta lebas ristseliti. Naine oli langenud põiki mehele. Ta oli surres käe surunud südame kohta, kuhu talle lastud kuul.

„Mõlemad on tapetud natukese aja eest, sest laibad on alles soojad,“ ütles Vahkram. „Arvatavasti on siin olnud juba sakslastega löömingut, ega need inimesed muidu kuulide ette jäänud.“

Ma vaidlesin sõbrale vastu. „Sakslasi pole siin olnud. Seda ütlevad ka meie kaaslased poolakad. Kas

pole nii, meie jõudsime ju enne siia kui vaenlane, kellest praegu pole midagi kuulda?“

Poolakad olid minuga ühel arvamisel.

„Aga kes pagan siis tappis need inimesed?“ küsitles Vahkram. Ma seletasin, mis arvasin.

„Asi on lihtne. Te näete siin porri visatud kompe. Need inimesed valmistusid põgenema sõja eest ja neil oli hobune vankriga — vaadake neid jälgi siin! Siis saabus põgenevate sõdurite laine. Nad kiskusid neilt inimestelt hobuse. Mees, ma ei eksi oletades, et ta poolakas, ei tahtnud arusaadavalt anda hobust kergesti käest. Ta lasti maha ja ühes temaga ka naine. Selliseid asju juhtub sageli, kui sõjavägi põgeneb paanikas. Inimese elu ei maksa siis midagi.“

Mehed ei vaielnud mulle vastu. Poolakad paljastasid pead ja rääkisid tapetute juures midagi oma keeli.

Meie astusime majja, kus koldes hõõgusid veel söed. Kõik toad olid aga pimedad ja inimestest tühjad, sest meie hüüdmisele ei vastanud keegi.

Kohendasime tuld ja otsisime söögipoolist, mida õgisime hundi isuga. Akna taga aga suurenes juba päeva valgus. Lage põld ja maantee oli kaugelt näha. Me võisime julgesti tunnikese puhata, sest vaenlane poleks saanud meid ootamata üllatada.

„Heidame liisku, kes peab jääma valvekorrale, teised võivad pisut tukkuda,“ ütlesin ma.

„Võtan valvekorra vabatahtlikult endale,“ teatas Vahkram, kelle jõust ja vastupidavusest kõneles kogu meie polk. „Aga seda ma ütlen, kui äratan, siis olgu kõigil jalad all! Niipea kui Saksa Mihklid maanteel tulevad nähtavale, peame poetuma maja taha metsa.“

Meie koondusime tule ümber, nõjatusime üksteisele ja norskasime varsti õiglast sõjamehe und.

III.

Ma ei võinud kuigi kaua maganud olla, kui Vahkram mu äratas. „Aja silmad lahti ja kuula,“ ütles ta, „majas on laps...“

„Mis sa räägid? Kus on laps?“

„Siinsamas tagatoas... kuula!“ Ma kuulsin tõesti lapse tasast nuttu. Vahkram seletas: „Mina istun ja suitsetan, äkki kuulen, lapsukese nutt... Lähen vaatama, näen, sängis liigutab miski riidetomp. Eks olegi pisike mähitud tekkide sisse — tule vaata!“

Me astusime taha tuppa, mis nüüd juba valge. Sängis siples pisike tütarlaps riiete sees. Ta vaatas meile hirmunult otsa, tegi näo nutuseks ja hüüdis äkki puhtas Eesti keeles: „ema... ema!“

Me langesime Vahkramiga mõlemad sängi ette põlvili. Mis te mõtlete: me olime kaugel Poolamaa põhjas, me olime kistud mitmeks aastaks kodust võõrsile, aga nüüd hüüdis äkki siin lapsukese õrn hää! Eesti keeles oma ema... See hüüd osutus meile kauneimaks kajaks kodumaalt, see hüüd elustas meie ilusamaid mälestusi isatalust.

Meie põlvitasime riietesse mähitud lapse ees nagu põlvitatakse mõne pühiku ees, pisarad silmis.

Alles pikkamööda hakkasime küsitlema last, kes on ja kus viibib ta ema. Meie kõnelesime lapsega nagu

täisealise, tema aga ei osanud veel rääkida peale ema muud sõna.

Vahkram püstitus.

„Need on selle lapse vanemad!“ hüüdis ta. „Jah, need, kes puhkavad praegu tapetult õuel. Milline õudne lugu... Nad ei jõudnud veel last viia koormale, kui tulid need metslased ja tapsid inimesed, kes elasid ja töötasid sellele väikesele siin.“

„Ema... ema...!“ häälitsetes jällegi laps ja kis-kus parema käekese riiete alt vabaks.

„Mis hakkame temaga peale? Kuhu paneme ta?“ küsitles Vahkram. „Ta vanemad olid kindlasti eestlased, vähemasti ta ema, me peaksime hoolitsema, et vaenelaps leiaks väärilise hooldaja?“

Küsimus oli keeruline. Sõjakeerises pole kerge lahendada selliseid asju. Vaatasin mõtiskledes aknast välja ja ehmunin: Ratsanikud ilmusid põllu veerel nähtavale.

„Mehed, maast lahti! Sakslased tulevad!“ hüüdisin. Mehed olid poole minutiga jalul, ainult paari raskemalt uinunud meest tuli raputada õlast.

Nüüd kõlas juba laskmisragin ja maja aken langes kõlisesed puruks. Kuulid tungisid tuppa. Sakslased oletades, et kivihoones ehk veel venelasi, võtsid maja igaks juhtumiks tule alla.

„Vastame nende tervitust samuti kuulidega!“ hüüdisin. „Meil on vaja võita aega, et nõu pidada, kuhu viia laps.“

Nüüd algaski lahing lapse pärast. Pärast veerand-tunnilist tulistamist tõmbus sakslaste eelsalk tagasi. Nad kadusid mõisa sihis.

„Küllap nad varsti ilmuvad uuesti,“ arvas Vahkram, „ja kui tulevad, siis juba patareiga. Meil tuleb enne kaduda. Kas siin läheduses peaks olema küla, kuhu võiks anda lapse hääle inimeste hoitu alla?“

Poolakatest teadis üks rääkida, et läheduses peab olema mitu suuremat küla. Kas sealt aga elanikke enam eest leiame, see on teine küsimus.

Meil polnud aega nii palju, et matta selle maja elanikke. Küll kandsime aga laibad tuppa ja asetaksime sängi. Nende juures olevate dokumentide järele osutus mees tõesti poolakaks, Sagorski nimi. Naine oli rahvuselt eestlane. Tütrecese nimi oli Meta, nagu tapetud isa isikutunnistusest näha. Metakene oli siis vaevalt poolteist aastat vana. Meil oli raske teda ära tuua sängi juurest, kus laps korduvalt hüüdis oma ema.

Paaritunnise rännaku järele jõudsime külla, kus elanikud olid samuti hirmul ja valmistusid põgenemisele, niipea kui siin lahingumürin algab. Selgus, et mitte kaugel siit olid põgenevad väeosad juba jäänud peatumata.

Üks vanapoolne abielupaar võttis Metakese oma majja. Me andsime Vahkramiga neile kõik raha, mis meil oli ja palusime lapse eest hästi hoolitseda. Mees lubas ka matta korralikult Meta vanemad, kui selleks võimalusi.

Me leidsime varsti oma polgu riismed. Saadeti uusi mehi täiteks ja läksime uutele võitlustele vastu. Ühes ägedamas löömingus sain pähe hoobi, mille mälestuseks arm mu otsa ees. Haigemajas põdesin mitu kuud, aga meelest ei läinud väike tütarlaps, kelle leidsime tookord üksikust majast.

Haigemajast lahkudes ja saades pikemaajalise puhkuse, ruttasin külla, kuhu jätsime lapse. Külast polnud aga enam muud järele jäänud kui ahervarred ja süsistunud palgijäänused siin-seal. Mitmed suured lahingud olid siin vahepeal leidnud aset. Sõjavanker oli veerenud kõike purustades ja hävitades.

Ümbruses ei teadnud keegi, kuhu jäänud või läinud abielupaar ja nende hoolele usaldatud tütarlaps.

IV.

Revolutsiooni saabudes hulkusime kord Vahkramiga kuski juudi alevikus, mille nime ma enam ei mäleta. Meie tähelepanu äratas pime vanamees, kes kerjas, pisike tütarlaps käe kõrval. Me leidsime Metakese. Ta rääkis nüüd juba selgesti.

„Kuidas sattusite siia ja kuidas oled jäänud pimedaks?“ küsitlesime vanameest. Ta vastas: „Sakslaste mürkgaas ja pommid. Mu maja põles maha, naine suri. Ma ise kaotasin silmanägemise. Küll on kannatusi üle elatud... Oleks ma veel ükski, aga kuhu sa jätab lapsukes.“

Siis ma ütlesin sõbrale :

„Mis sa arvad, vana vennas, meie sõjad on sõditud, venelased vennastuvad vaenlastega, Eesti sõdureid kogutakse kodumaale, kui teeme ka minekut ja viime selle pisukese plikapiuksu Eestisse?“

„See nõu pole laita,“ arvas Vahkram, „ehk leiame kodumaal ta sugulasigi. Me ei või plikat jätta siia kerjuslapse seisukorda.“

Toimisime nii nagu rääkisime. Toetasime vanameest kuidas võisime ja sõitsime varsti kodumaale. Meta on nüüd võrsunud suureks. Vaadake, algab võidujooks, ega temast keegi ette saa!“

Rida naisõpilasi ootas jooksu alguseks märguandnet. Kõlaski revolvripauk ja võistlejad pistsid jooksu.

„Juba lahingulaps veab!“ hüüti: „Ta on juba mitu meetrit teiste ees!“

Rahvas avaldas kiitust, kõlas kõikjal laste rõõmuhõikeid.

Lahingulaps aga nagu lendas pealtvaatajate eest mööda, noor rind uhkelt ees, tumedad lokid lendlemas õhus.

„Ta on nagu sõjavaremetest kasvanud uus elu, mis tormab edasi võidu ja valguse poole,“ ütles keegi me seljataga. See oli Kanariku sõjaseltsiline ja sõber Vahkram.

Vaatasid nad mõlemad rõõmumuheluses, kuidas nende lahinguväljalt toodud laps esimesena võidulindi läbistas ja oma ilusad käed õnnesoovijale vastu sirutas.

MÕND EESTIS TARVITUSEL OLEVATEST VÄIKEKALIIBRILISTEST PÜSSIDEST.

I. Üldnõuetest väikekaliibrilistele püssidele.

Algab keegi kaitseliidu laskuritest tegemist tege- ma väikekaliibrilise püssi laskespordiga, kerkib temal esimesena küsimus üles: missugune väikekaliibriline püss muretseda?

On ju laskmine väikekaliibrilistest püssidest täiesti isiklik asi ja sellega oleneb täiesti ainult mehest endast, kuidas tema oma rahakoti pihta koputab.

Relva muretselisel keerlevad mõtted peaaugalt selle ümber, et püss oleks mehele kõige sobivam, et see kõige paremini laseks ja lõpuks hinnalt oleks vastuvõetav meie praegusel rahakehval ajal.

Käesoleval juhul võtame kõne alla ainult keskmised püssid, kuna väikesed püssid enam-vähem laste relvaks on loodud ja rasketega laskuri suursündmustest, s. o. võistluskaskestest, igal pool osa võtta ei saa ja nad oma hinna poolest on raskesti kättesaadavad.

Väikekaliibrilisi püsse on nii väga palju sellse ja kuna neid ikka reklaamitakse kui „kõige paremaid“, siis ei ole valik sugugi kerge. Neid valmistatakse peaaegu igas riigis ja alati „teiste riikide omad ületavaid“. Eestis on laialdasemat tarvitamist leidnud Saksa vabrikute omad kui hinna poolest sobivamad ja laskeomaduste poolest mitte halvemad kallimate riikide omadest.

Harilikul laskuril on väga raske orienteeruda selles labürindis, kus kõik esitatavad püssid on suurte heade omadustega ja ainult „väikeste puudustega“.

Katsume siinkohal lühidates joontes selgitada, millised püssid oleksid sobivamad ja otstarbekohasemad, kusjuures kasutame Saksa „Jahi- ja sportliku laskmise liidu“ ametlikke andmeid.

Esimesena tuleks küsimuse alla püssi tüüp.

Kas blokklukuga või tsilinderlukuga? Blokklukude kõvem külg on lööknõela lühike käik, et see oma liikumisel püssi ei paneks rappuma, ja teiseks laadimise kiirus. Kuid viimastel aastatel on tsilinderlukud seevõrra arenenud, et nad eelpool nimetatud omaduste poolest blokklukudest enam maha ei jää. Tsilinderlukuga püssid on ennast täiesti läbi löönud ja sooja poolehoiu leidnud.

Huvitav oleks siinkohal ära märkida nõudeid, mida Saksa väikekaliibriliste püsside laskurite liit püsside kohta üles seab. Tegutses selles liidus üle kolme ja poole miljoni laskuri eesmärgiga — „väikekaliibrilistest püssist laskmine saagu rahvuslikuks spordiks!“, mis on meiegi lipukirjaks.

Juba püssi välimuse kohta on kindlad reeglid üles seatud.

Raskus ei tohi olla üle 3,5 kg.

Kolmnurkse sälguga sihik ja kirp; kirp võib olla veel harjataoline või sammaskirp; kirbu harja paksus kuni 1 mm.

Päästemehhanismi juures ei tohi olla kergendajat; kuke päästmine mitte alla 1 kg.

Laadimine ainult ühe padrunitiga.

Kaitsevinn ei ole lubatud.

Viimane nõudmine paistab nii mõnelegi „laske-sportlasele“ arusaamatu. Asi on aga kergesti seletatav. Laetud püss kaitsevinnastatakse ainult siis, kui laskur algab liikumist või mõnd muud toimingut, kuid püss seejuures peab olema silmapilkselt tuleavamiseks valmis. Seda on tarvis lahingus ja rahuajal lahingdrilli juures. Ka jahimehel tuleb niisuguseid vajadusi ette.

Väikekaliibrilise püssiga sooritatakse ainult

sportlikku laskmist ja siin, kui püss laetakse — antakse otsekohe ka lask.

Kui väikekaliibriline püss peale eelpool loeteldud nõuete omab: hea tabavuse, mugava laadimise ja käsitamise, kindla ja vastupidava lukustuse, kiire süütamise, tugeva ehituse, sobiva raskuse ja meeldiva välimuse, siis on meil eeskujulik relv käes.

Laskmise juures omab peamise tähtsuse hea tabavus. Annab kindlale pukile kinnitatud püss 50 m pealt 10 lasuga hajumise pinna 2 — 3 sm piirides, siis täidab tema sellest küljest oma ülesande eeskujulikult.

Lasketulemused olenevad esimeses järjekorras raua headusest, kujust ja asjakohasest väljatöötamisest.

Loomulikult ei saa raua konstruktsiooni kohta midagi siduvat ette dikteerida, kuid kaua-aastaste katsete ja kogemuste põhjal on enamusel püssimudelitest välja kujunenud peaaegu ühetaolised raua pikkuse, vintide ja kaliibri mõõdud. Seepärast ei või mitmesuguste püssitüüpide lasketabavuse vahel silmatorkavaid vahesid olla, nad lasevad peaaegu kõik võrdlemisi hästi.

Hoopis teine küsimus on, kui kaua püss hästilaseb.

Raua õõs on püssi hing ja sellest oleneb kõik. Nõnda nimetatud puhas raud, mis on vaba igasugustest valmistusvigadest (mis peamiselt õõne puurimisel ette tulevad), võib kannatada välja tuhandeid häid laske.

Mõnede üksikute laskude või seeriade tulemused ei ole sugugi tagatiseks, et püss mõne saja lasu järel veel hästi laseb. Tuleb isegi ette, et püss 50 — 60 lasu järele hakkab räbalasti laskma. Kui niisugust raua õõnt täpselt uurida (soovitav õõne vaatamise peeglika), siis näeme, et raua on kuuli küljest kühjunud terved tinamäed, mida harilikult tunneme „nikli“ nimetuse all. Konarlused ja valmistuse vead raua õõnes ongi nikli kogunemise kohad. „Nikeldatud“ raud deformeerib kuuli ja liigne kuulide hajumine ongi käes.

Sama piinlikult puhas peab olema ka kuulid, et kuul, mis oma juhtõõsastega vintide vahele peab minema, padrunit edasilükkamisel sinna õigesti suunduks.

Edasi peab vigadeta olema raua suue, eriti viimased 10 sm., mis otsustavat osa mängib kuuli rauast välja juhtimisel.

Järgmise tähtsusega on padrunitipesa, mida sakslased veel püssi „südameks“ nimetavad. Kesta rebenemise ja lossitamise ärahoidmiseks peab padrunitipesa täpselt padrunitarvis ehitatud olema (harilikult „long rifle“) ja ilma mingisuguste konarlusteta, freesimise jälgedeta jne. Seejuures peab õnar tõmbiku tarvis võimalikult kitsas ja järskude seintega olema. On see õnar lai, venib pikema laskmise järele padrunitipesa laiemaks. (Vaata joon. nr. 1).

Ei ole õnara seinad järsud (ääred teravad), ei tööta ka tõmbik korralikult. Teravate kantidega püssi puhastamist peab piinlikult hoolega toimetama, et teravad kante puhastusabinõuga ära ei täkitaks, mis kesta rikkumise esile kutsuks. Sarnased õnarad on mõeldavad ainult püsside juures, millel luku sulg ainult otsejoores edasi-tagasi käib.

Paljudel püssisüsteemidel teeb luku sulg pöörde paremale lukuga kaasa, milleks tõmbiku hamba tarvis peab olema ka tarviline ruum padrunitipesas (vaata joon. nr. 2). Niisugusel korral jääb tunduv osa padrunitipesa tagaseinast nõrgaks.

Mis puutub laadimisesse, siis peab see kiiresti

Väikekaliibriline püss „Kaba“ I (ülal)
ja teine (all) mudel.

ja libedasti minema. Lihtne ja kerge padruni asetamine laadimisavasse ja kerge edasiviimine annab kõige mõnusama laadimise.

On püssi lukk nii ehitatud, et luku edasilükkamisel padrun otsejoonel raua õõnde juhitakse, siis on laadimine kindel ja kiire (vaata joon. nr. 3), mis eriti tähtis on kiirtule juures.

Mõnede süsteemide juures sünnib padrunite siselükkamine viltu (vaata joon nr. 4) ja nõuab väikest tõuget. Selle juures võib kuul saada väikese vigastuse, mis lasketagajärgede peale oma mõju ei jäta avaldamata.

Lukustus väikekaliibrilise püssi juures on võrdlemisi raskesti lahendatav küsimus padruni äärest süütamise tõttu. Vähimgi ebatäpsus võib tuua esile gaaside tagant välja purskamise ja see võib laskurile saada hädaohtlikuks. Siin peab luku sulg täpselt padruni tarvis passitud olema.

Lukk ise olgu kerge käiguga ja seisiku koos vähestest, kuid tugevatest osadest, et purunemist ega rikkeid ette ei tuleks.

Erakorralise tähtsuse omab padruni süütamise viis. Soovitav on kiire ja lühikese käiguga lööknõel, et see oma liikumisega püssi ei raputaks ja lasu andmisel mõju ei avaldaks püssi seisule.

Rõhuval enamusel väikekaliibrilistest püssidest sünnib padruni süütamine lööknõela abil, kusjuures peatähtsus seisab lööknõela kujus. Lööknõel peab süütama võimalikult rohkem padruni kübaras olevat plahvatusainet; seda kindlam on kogu padruni süütamine. Seepärast on viimasel ajal hakatud kiilukujulise otsaga lööknõelu eelistama ümmargustele.

Sihtimisvahendeist on praktilisemaks osutunud naigalolev kirp ja küljesuunas ning kõrguti tellitav sihikusälg. (Endiste mudelite juures oli lugu vastupidine.)

Päästemehhanism peab võimaldama tõmbepunkti võtmist. Triikli käik kuni tõmbepunktini peab olema ühetasane ja pehme; mingisugused nõksud ei tohi siin aset leida.

Lõpuks veel mõned nõuded lae kohta.

On tuntud vanasõna: „Rauad lasevad, laed juhvad kuuli märki“. Mida pikem on laad, seda suurem on hädaoht, et laad hakkab „kiskuma“, iseäranis kui see on paremast materjalist, eriti just kuivast ei ole tehtud. Laad peab ühest küljest olema tugev, teisest küljest tema kuju ja mõõdud peavad võimaldama mugavat palgepanemist igast asendist (õige raskuse keskpunktiks asetuse).

Laepuuk tuleb tingimata pähklipuu valida.

Lae ühendus (siduvus) teiste osadega peab olema kestev ja tugev, et mingisugused kõrvalmõjud ei saaks rauale ja seega ka kuulijooksule mõju avaldada.

Eelpool toodud nõuetele suudab püss ainult siis vastata, kui ta on valmistatud esimese sordi materjalist ja täiesti puhtalt välja töötatud. Niisugune püss peab ka aastaid vastu.

II. Väikekaliibrilised püssid Eestis.

Väikekaliibrilistest püssidest on meil laiemalt levinud järgmised tüübid:

- 1) „Kaba“ (Firma Carl Bauer ja Co., Berlin);
- 2) „Achilles“ (Firma Suhlert Waffen-Export Haus) ja
- 3) „Erma“ (Erfurter Maschinen- und Werkzeugfabrik G. m. b. H.).

Kaks esimest tüüpi on levinud peamiselt kaitseliidu provintsimalevates, kuna „Erma“ on läbi löönud kaitseväes ja leiab samuti kõige laialisemat vastuvõtmist Tallinna malevas.

Peale selle on Eestis veel pikk rida teisi väikekaliibrilisi püsse, nii Saksa kui ka teiste riikide omi, kuid neid leidub ainult üksikuid.

Käesolevas artiklis peatume ainult eespool nimetatud kolme tüüpi juures, kuna edaspidi võtame vaatluse alla ka teisi laiemalt tuntud tüüpe, millised meil on vastuvõetavad hinna ja teiste tingimuste poolest.

III. Väikekaliibriline püss „Kaba“.

„Kaba“ püss omab kaks mudelit: mudel I poolpika laega raua pikkus 65 sm (meil tarvitusel olev), ja mudel II pika laega, raua pikkus 70 sm (vaata joon. nr. 5 ja 6).

Kaugustele kuni 200 m vastavate astmetega kurvisihik on küljesuunas tellitav.

Vastavalt Saksa Laskesportlaste Liidu määrustele puudub kaitse.

Püssi tähtsamad osad ja omadused on:

Raud on tehtud esimese klassi püssiraua eriterasest, mis peaks tagama täpse laskmise.

Sihtimisvahendid seisavad koos harikirbust pikal kitsal kirbu alusel, mis on kirbuga lahutamata osa (mistõttu uue kirbu muretsemine on kulukas asi), ja kolmnurkse sälguga sihikut. Selle mudeli tarvis dioptersihikut ette nähtud ei ole.

Püssi lukustamine sünnib tsilinderluku abil. Kestaväljatõmbamine sünnib tõmbiku abil, mis luku sulgemisel keerleb koos lukuga.

Padrun viiakse padrunipessa peaaegu täiesti otsejoones, mis hõlbustab korralikku laadimist.

Lööknõela käigu pikkus on umbes 13 mm, mis on veidi palju.

Kesta väljaheitmine laadimisaknast on järsk ja kiire sellekohaselt ehitatud kestaheitja tõttu. Väljaheitmine on vast isegi liig järsk, nii et väljaheidatud kest uuesti rauda tagasi kukub.

Lastud padruni kesta väljaheitmist on katsutud hõlbustada seega, et raua kambri külgakna eelmine sein on tahapoole vildak, nii et luku lahtitegemise juures juba käepidet vasakule pöörates lukk veidi tagasi liigub ja seega ka tühja kesta endaga kaasa toob.

Tähtsamaid andmeid „Kaba“ püssi kohta:

Üldpikkus — 110 sm, raua pikkus — 65 sm, laepikkus — 75 sm, laesääre pikkus — 31 sm, raskus umbes 3 kg, väljamüügi hind — 32 krooni 50 senti.

IV. Väikekaliibriline püss „Achilles“.

„Ertulla“ mudeli järele valmistatud „Achilles“ püss on ennast esitanud võrdlemisi hea laskevõimeli-

sena, olgugi et püss ise on väikekalibriliste püsside peres veel „mooreaaline“.

Sihtimisvahendid on üldjoontes samasugused kui „Kabalgi“, kuid kirbu alus on pisike, mistõttu kirbu vahetamine on kergem ja odavam. Peale hariliku sihiku võib kasutada dioptersihikut, mida saab asetada lukukoja tagumise seina küljes olevatesse õnaratesse (uuemate mudelite juures).

Erilist tähelepanu on juhitud lukustusele ja kesta väljatõmbamisele padrunipesast, mispoolest püss teistest tunduvalt läheb lahku. Nimelt seisab lukusulg koos kahest osast. Alumine osa liigub eraldi ülemisest ja moodustab ühtlasi padrundi hälli, milles padrundi otsejoonel padrunipesani juhitakse, ja selle osa külge on kinnitatud ka tõmbik. Padrunipesal on tagaseina ülemine osa, kuna alumise seina moodustab suletud raua juures sulu alumise osa eelsein.

Niisuguse sulgemisviisi juures on tõmbiku töö kergem ja kesta väljatõmbamine peaks sündima takistusteta ja kergesti.

Ainult, mis siin silma torkab, on, et padrunipesa alumine sein on õhem kui mujal (sinna alla läheb sulu alumise osa mina) ja küsimuse alla võib tulla, kas pikemaajalise laskmise juures padrunipesa ei laiene.

Uudisasjaks „Achilles“ juures on veel reguleeritav kukepäästmine. Nimelt seisab kukepäästmine nagu sõjaväepüssilgi koos kahest osast: tõmbepunkti viimisest ja tõmbepunkti päästmisest. Tõmbepunkti päästmise pinget ongi reguleeritav (kas on see lühike ja järsk või pikaldane).

Edasi omab „Achilles“ veel kaitse, umbes Jaapani sõjaväepüssi laadilise, kuid sellel ei tohiks sportliku laskmise juures olla mingisugust tähtsust.

Püssi võib osta dioptriaga või ilma.

Püssi hind ilma dioptriaga: 43 krooni, dioptriaga — 52 krooni.

V. Väikekalibriline püss „Erma“.

Erfurdi „Maschinen- und Werkzeugfabrik G. m. b. H“ väikekalibriline „Erma“ on juba ammugi tuntud oma heade omaduste poolest. Juba aegadel, mil esimesi väikekalibrilisi püsse kaitseviisid võeti tarvitusele (1927. a.), tuli ka „Erma“ sissetoomise küsimus harutusele, kuid sellest tuli loobuda püssi kalliduse pärast (umbes 6500 senti).

„Erma“ püss pealepandud dioptriaga.

Käesoleval ajal on püssi hinda seevõrra alandatud, et selle muretsemine ses mõttes enam raskusi ei tee. Olgu siinkohal uudisasjana tähendatud, et alles hiljuti lasti välja mudel E 29 mitmesuguste põhjapanevate parandustega.

Seepärast ei tohiks olla uue mudeli lühike kirjeldus laskesportlastele huvituseta.

Püssi üldpikkus (111 sm), raua pikkus (66 sm) ja raskus (3¼ kg) on üldjoontes jäänud samaks, samuti ei ole muudatusi võetud ette välispidises kujus: laadulatu kuni 25 sm raua suudmest. Seevastu on kurvsihik asendatud vertikaal- ja horisontaalsuunades reguleeritava vedrusihikuga. Kirp on paigutatud sihikust 58½ sm kaugusele ja on eestpoolt sisselükatav ning kruviga kinnitatud, mis võimaldab laskurile kirbu vahetamise oma soovi kohaselt.

Laadimine on peajoontes endine, kuid laadimise mehhanism on nii passitud, et mingisugust laadimise takistust ei või ette tulla.

Luku putku tagaseinas on avaus, millest ülesvinnatud püssil lööknõela tagumine ots ulatub välja, mille järele laskur saab otsustada, kas lukk on vinnas või mitte.

Luku putkel käepideme juures on kaks õnarat lööknõela näsa tarvis, millest parempoolne ei ulatu nii kaugale ettepoole kui vasakpoolne. Seetõttu ei saa lööknõela ots kuke päästmisel padrundi puudutada, kui käepide ei ole täiesti maas. Seetõttu võib pauk tekkida ainult täiesti lukustatud raua juures.

Tunduvalt uuendusi ja parandusi on ette võetud padrundi süütamise juures.

Padrundi süütamisel peab olema lööknõela käik lühike, kiire ja raputusteta. Need tingimused olenevad lööknõela raskusest, käigu pikkusest ja samuti ka löökvedru tugevusest (pingest). Mida väiksem on raskus ja lühem käik, millega vastavalt on seotud ka vedru tugevus, seda kiirem ja vähema raputusega on ka lööknõela löök.

„Erma“ mudel E 29 juures on lööknõela käiku lühendatud 10 mm võrra. Samuti on tunduvalt vähendatud lööknõela raskust. Nende paranduste tõttu on lööknõela käik kiire, raputusteta täitsa kindla süütamise juures.

Lööknõela esiots, mis padrundi kübarat nurustab, on kiilukujuline, missugune kuju katsete abil on leitud kõige kohasemaks ääretule padrundi tarvis.

Lukk on täiesti kaetud. Ainult ülal paremal on ava padrundi tarvis ja paremal mikergune sisselõige luku läenideme liikumise jaoks. See on tunduvalt vähendatud liiva ja muu prahi pääsmine lukukotta ja raua sisse.

Peale selle on „Erma“ varustatud veel kaitsevinaga.

Püssile võib panna juure dioptersihiku, mille tarvis on tehtud luku kätte tagumisse ossa kaks soont.

Ka hinnalt on „Erma“ meil vastuvõetav. Nii maksab lahtise sihikuga nüüd umbes 35 krooni ja dioptriaga varustatult umbes 42—43 krooni.

A. P.

Soovitame häid paberosse

MANON-BAAR-STELLA-DIVA

„Laferme“

Kõrged külalised laskevõistlusi jälgimas. Pildil on näha sõjaminister O. Köster ühes abikaasaga, kindral J. Roska, kindral P. Lill ja kaitseleidu staabiülem kol.-lt. J. Maide.

TALLINN KAOTAS PROVINTSILE.

Kaitseleidu meister-laskevõistlustelt.

Läinud pühapäeval peeti Tondil kaitseväe ühendatud õppeasutuste lasketiirul ülemaalsed kaitseleidu meistervõistlused 1929. a. meistri nime peale.

Kuna osavõtjaid oli üle 100, siis tekkis ruumipudus ja osa võistlejaid, 1. klassi kütid, saadeti Valdeki laskerajale jõudu katsuma.

Ilus päikesepaisteline ilm töötas ka head tagajärgedele, mistõttu tuju laskmistel oli väga hea. Enne võistlust vestlesid meistrid omavahel seniste saavutuste üle. Selgus, et mitte ükski Tallinnas, vaid ka juba teistes kodumaa nurkades on näidatud suursaavutusi. Esilaskurite klassis J. Trummi poolt näidatud rekordi 180 silma on mujalgi korratud harjutustel ja omavahelistel võistlustel. Samuti on häid tagajärgi teisteski klassides. Väga tugev konkurent Tallinnale on juba olemas. Tallinna algatusel asuti läinud aastal uute raudade soetamisele ja nüüd on Tallinna maleva kaudu tellitud rauad teistegi linnade meeste relvadel peal. Nii siis on relvad ja mehed võrdsed võimetelt. Kõik see pani nii mõnegi mehe juba enne võistluse algust närvitsema. Algas esilaskuritel võistlus spordi-püssidest. Rekordimees Trumm ei tabanud keskohta

ja närvlikult sihtimisabinõusid nihutades — „nihutata“ oma seeriad hoopis teisele küljele. Meistriks tuli malevkonna adjutant Johannes Laube Järva malevast tagajärjega 177 silma. See on õige ligidane läinud pühapäeval Tallinnas saavutatud J. Trummi rekordile 180 silma. Samuti ei õnnestunud v.-klbr. püssidest laskmisel Tallinna meistril Schützil. Pale hamba-valust paistes laskis mees 114 silma, jäädes seega III kohale. Meistriks tuli maj. peal. Ernst Rull Järva malevast 126 silmaga — täpselt sama tagajärg, mis näitas Schütz eelmisel pühapäeval.

II klassi laskurite tallinlase J. Spuuli ja Tartu mehe A. Jürgensi vahel oli käimas kõva võistlus. Jürgens tarvitas n. n. pikakäe asendit, mis rahvusvaheliste määrustega pole lubatud, ja kohtunik parandas paar korda asendit.

Spuul, kes kogu oma elu kestvusel oli alles teist korda tules, katsus esimest veidi kõrvale tabanud seeriat parandada ja tabas teisipoole. Alles kolmanda seeriaga näitas ta väga head tagajärgi, kuid võit jäi siiski Tartule ilusa silmade summaga 128. Teiseks tuli Spuul, Tallinna, 120 silmaga. A. Jürgensist, kes

täiesti ümbertegemata kirbu ja sihikuga püssiga võistles, võib kujuneda väga tubli laskur, kui ta valiks ja harjutaks kätte sündsama asendi.

I laskurklassis tuli meistriks F. Gern Tartu malevast õige nõrga tagajärjega 92 silma.

Püstolitest laskmises jäi meistriks J. Kärner Sakalamaa malevast 120 silmaga.

Algas jõukatsumine II klassi küttidel. Tallinna meister V. Pikson, kes eelmisel pühapäeval laskis 229 silma, kukkus närvlikult lastud püsti seeriaga tahapoole. Pinev võistlus jätkus Valga ja Järva malevate vahel. Meistriks tuli Ernst Rull Järva malevast — 224 silmaga.

Valdekis käis jõukatsumine Võru, Tallinna, Narva ja Sakalamaa malevate vahel. Vanameister R. Paspup ei pidanud tuulele vastu ja laskis ühe püsti asendi seeria — 8 silma. Seevastu N. Kütt Narvast lõi 20 lasuga lamades asendist J. Trummi rekordi 180 silma +3 silma võrra, saavutas 183 silma. Sellega kordas ta Võru malevast E. Kalekauri poolt 20. septembril s. a. samuti saavutatud 183 silma.

Lõppeks tuli meistriks J. Madisson Võru malevast 387 silmaga.

1929. a. kaitseliidu üleriiklikud laskemeistervõistlused. Küttide klass

(300; 201 püsti, 20 l. põlvelt, 20 lasku lamades).

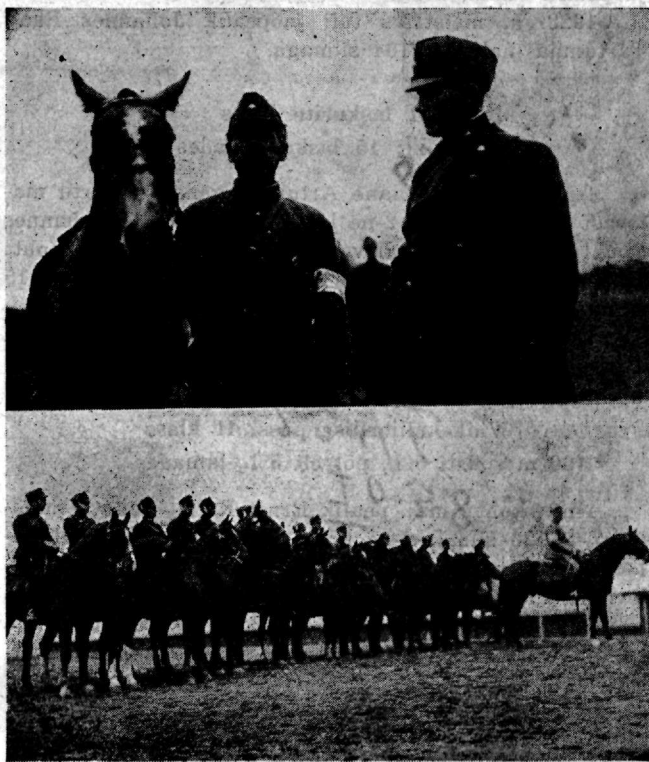
1-ne koht: õppepealik Jaan Madisson — Võru malevast — 387 silma; 2-ne koht: van. instr. Nikolai Kütt — Narva malevast — 383 silma; 3-mas koht: rühmapealik Hugo Tederson — Sakalamaa malevast — 380 silma.

Lamades laskmises n.-leitn. Kütt kordas Eesti rekordi 20 lasuga 183 silma, mille püstitas Võru male-

Pealik Kütt, kes püstitas laskevõistlustel uue rekordi.

Lõpetanud pühapäeva ratsapidustusüritust.

Ülal: Vaneim kaitseliitlane, 63-aastane Viljandi patareli veltveebel Taakel koos peastaabi ülem kol.-lt. J. Maidega. All: Võistlustest osa võtnud kaitseliitlased-ratsaväelased.

vast rühmapealik Ed. Kalekaur 20. septembril k. a. maleva meistervõistlustel.

Üldtagajärjed olid keskmised; püsti ja põlvelt laskmise tagajärge halvendas tunduvalt tuul.

II. Küttide klass

(300 m; 10 l. püsti, 2 l. põlvelt, 20 l. lamades).

1-ne koht: maj. pealik Ernst Rull — Järva malevast — 224 silma; 2-ne rühmapealik Hugo Kruustükk — Valga malevast — 201 silma; 3-as koht: kskt. pealik Richard Samarüütel — Võru malevast — 199 silma.

Küttide klassides peeti tänava võistlusi esmakordselt.

Esilaskurid

(300 m; 20 l. lamades).

1-ne koht: mlvk. adjutant Johannes Laube — Järva malevast — 177 silma; 2-ne koht jaopealik Johannes Raag — Tartumaa malevast — 166 silma; 3-as koht: rühmapealik Albert Noop — Narva malevast — 161 silma.

1928. aasta kaitseliidu meistriks tuli Tallinna maleva instruktor lipnik Heinrich Silber 172 silmaga.

I laskurite klass

(200 m; 5 l. püsti, 5 l. põlvelt, 5 l. lamades).

1-ne koht: jaopealik Ferdinand Gern — Tartu malevast — 92 silma; 2-ne koht: malevlane Aleks.

Juhkental — Petseri malevast — 88 silma; 3-as koht: jaopealik Juhan Mägi — Võru malevast — 86 silma.
1928. a. meistriks tuli jaopealik Johannes Raag Tartumaa malevast 104 silmaga.

II laskurite klass

(200 m; 15 lasku lamades).

1-ne koht: malevlane Artur Jürgens — Tartu malevast — 128 silma; 2-ne koht: rühmapealik Juhannes Spuhl — Tallinna malevast — 120 silma; 3-as koht: jaopealik Rudolf Arnover — Lääne malevast — 115 silma.

1928. a. meister: malyk. pealiku abi Jaan Voitka Tartu malevast 116 silmaga.

Väikekaliibrilise püssi II klass

(50 m; püsti 5 l., põlvelt 5 l., lamades 5 l.).

1-ne koht: maj. pealik Ernst Rull — Järva malevast — 126 silma; 2-ne koht: jaopealiku abi Paul Sulev — Petseri malevast — 116 silma; 3-as koht: malevlane Fritz Šütz — Tallinna malevast — 114 silma.

Pealik Ernst Rull tuli meistriks teiskordselt; läinud aastal võitis ta väikekaliibrilise püssi meisterlaskuri tiitli 118 silmaga.

Püstoli II klass

(25 m; 15 lasku püsti).

1-ne koht: komp. pealik Jaak Kärner — Sakalamaa malevast — 120 silma; 2-ne koht: rühmapealik Johannes Kuusk — Tartu malevast — 120 silma; 3-as koht: eskadr. pealik Karl Mitt — Pärnumaa malevast 118 silma.

1928. a. meistriks tuli jaopealiku abi Johann Mägi — Võru malevast — 117 silmaga.

Käesoleva aasta kaitseliidu meistervõistlustel saavutasid häid tagajärgi esilaskurid, II klassi laskurid ja väikekaliibrilise püssi ning püstoli laskurid.

Küttide tulemused I klassis on keskpärased, II klassis aga täiesti rahuldavad ja isegi head.

Ebaõnnestus laskmine I klassi laskureil, kes ei suutnud lüüa välja seniste meistervõistluste normegi.

Parimate tagajärgedega esines Järva malev, kes omandas 3 kaitseliidu meistri tiitlit.

Järgmine paremuselt on Tartu malev, kes viis kaasa 2 meistertiitlit ja ühe II koha.

Kolmas tubliduselt on Võru malev ühe meistertiitliga ja kahe III kohaga.

Ühe meistertiitli ja ühe III koha omandas veel Sakalamaa malev.

Petseri malev peab leppima kahe II kohaga.

Tallinna ja Narva malevad omandavad kumbki ühe II ja ühe III koha.

Ühe II kohaga peavad leppima Valga- ja Tartumaa malevad ja ühe III kohaga — Lääne- ja Pärnumaa malevad.

Kõrbeträgöödia.

Üldiselt kokku võttes ei ole kõik tagajärjed küll kõige paremad. Nii saavutas R. Passup läinud pühapäeval 422 (387) silma, J. Trumm 180 (177), V. Pikson II küttide klassis 229 (224), I kl. Schütz 108 (92) jne., kuid rõõmustama paneb nähe, et meistrid enam ei ole üksi Tallinnas, vaid on juba igasse linna ja maanurka laiali läinud. Seeme on külvatud ja vilid kasvab laskepõllul juba jõudsasti. Kui iga meister endale tänavu võtaks õpilase, siis oleks tuleval aastal see arv juba kahekordne. Ühesuguste relvade ja laskurite tehnilise ettevalmistuse juures annavad juba otsuse laskuri närvid. Ja pühapäevaste võistluste kohta peab küll ütleva, et siin linnameeste närvlik olek ja maal üleskasvanud laskurite kindlam käsi ja külm veri vae-kausi kallutasid maamalevate kasuks.

Kuid õppimist ja tehnilist asendi kui ka palgepanemise viimistlemist tuleb teha veel nii mõnelgi meistril ja alles siis suudame tuleval aastal saavutada hoopis suuremaid tagajärgi. Selleks jõudu ja püsivust meistritele!

Höbe.

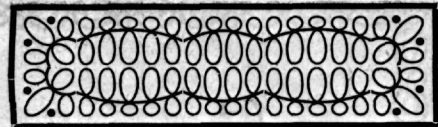
Ruumipuudusel jäi „Kaitse Kodu“ tänasest numbrist romaan välja.

Ajaviidet ja naljaraasukesi.

Hindmõistatus nr. 2.

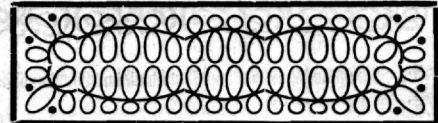
1	2			3		4		5	6
7			8		9		10		
		12							
13		14		15			16		
17			18			19			
		20			21				
22	23			24		25		26	27
28			29		30		31		
			32						
33			34				35		
36						37			

Ajaviitenurk,

mis ilmus „Kaitse Kodu“ mõõdunud numbris esmakordselt, on rõõmustaval kombel leidnud meie ajakirja lugejaskonnas sooja vastukaja. Seda tõendab kõige pealt suur lahendajate arv, kes oma vastused toimetusele saatsid juba läinud nädala alguks. Küsijatele teatame veel kord, et määratud auhind loositakse välja ainult nende lugejate vahel, kes mõistatuse õigesti lahendasid.

Toimetus.

Täna ristsõnade-mõistatuse juhised.

Pahemalt paremale poole:

1. Tütarlapse nimi. 4. Dramaturg Tallinnas. 7. Maa mõõt. 8. Temperatuuri mõiste. 10. Suurriigi nimi lühendatult. 12. Kaitseleidi üle. 13. Vana naine. 15. Puu osa. 16. Ehe. 17. Rikkus. 19. Vilja hoiukoht. 20. Heimamaa. 21. Vedelikunõu. 22. Loomatoit. 25. Toiduaine. 28. Naise nimi. 29. Toiduaine. 31. Vald Harjumaal. 32. Kaitseleidi staabiüle. 33. Vald Pärnumaal. 34. Looduse nähe. 35. Avaus. 36. Elamute kogu. 37. Aja määrsõna.

Üla!t alla:

1. Kaitseleidi osa. 2. Maailma osa. 3. Endine Eesti välisminister. 5. Okas. 6. Kuju Eesti muinastööst. 8. Vesine maa. 9. Abisõna. 14. Sõjaväe voo-riosaakond Prantsuse keeli. 16. Pealmine osa. 18. Kraan lõnamurdes. 22. Eesti kirjanik. 23. Poisi nimi. 24. Eesti linn. 26. Ratsaväelase tarbeasi. 27. Eesti keele-uuriija. 29. Mulla liik. 30. Algav elu.

Lahendused palutakse 15. oktoobriks s. a. saata „Kaitse Kodu!“ toimetusele Kaarli t. 8, Tallinnas. Ergutus-auhinnana loositakse õigesti lahendajate vahel välja Oscar Wilde'i „Dorian Gray portree“.

„Pagana päralt, küll sul on aga kõverad jalad. Nende vahelt võib ju ahv läbi hüppata!“

„Noh, siis hüppa!“

Uus inimene. „Ma olen nüüd hoopis uus inimene.“
„See on rõõmustav, härra Kaasik.“
„Kuusik on minu nimi!“
„Mis, isegi nimi on teil uus!“

Eeslinna kinos. Keegi härra jutustab: „Läksin mõne päeva eest eeslinna kinosse. Koban pimedas tooliderea vahel, näen viimaks tumedaid kogusid ja küsin: „Vabandage, see siin on vaba?“

„Vabandage,“ vastab mulle mehehäääl sosistades, „minge veel natuke edasi; see siin on minu mõrsja.“

Vananev primadonna (oma koduarstile):
„Armas härra doktor, kas arvate, et maailmas veel midagi kurvemat võib olla sellest, kui lauljanna märkab, et tema häääl hakkab kaduma?“

Arst. „Jah, on veel midagi hirmsamat, nimelt see, kui ta seda ise ei märka.“

Ei ole kindel. „Mine aga, see pole hädaohtlik. Ei haukuv koer hammusta.“

„Seda ma tean küll, aga kas koer seda teab?“

Nõukogude Venes. Reisija rongijuhile:
„Kas sul pole ka häbi, et rong igapäev jääb hiljaks? Kae, Saksas näiteks saabuvad rongid minutipealt õigel ajal.“

Rongijuht: „Pähh, mis sa õige arvad, kas mina hakkain nende kodanlastega võistlema?“

MANON, BAAR, STELLA, DIVA - **Laferme**

sooviame häid
paberosse

O/ü.

Højgaard & Schults

Eestis

INSENERID ja
ETTEVÖTJAD

Tallinnas, Vabadusplats 1.

Telef. 8-23. Telegr. aadr.: „Contractor“.

Riigi Sadamatehased

Tallinn Merepuiestee 13.

Telegr. aadr. „Riidokk“.

Telef. 67 ja 11-76.

Ujuvad dokid kuni 5000 tonni kandejõuga.

Tõstekraanid kuni 110 tonni tõstejõuga.

Tehased tööivad laevaparandus- ja laevachitustööde alal. Igasugune aurukatelde ja masinate ehitus ja parandus. Tehaste ja vabrikute sisseseade ehitus, korstnad, retordid, transmisionid, turbapressid, baggerid, transportidõrid jne. Igasugused malm- ja pronksvalutööd. Tehased valmistavad ka igasugu puutööd. — On olemas suuremad masinate ja materjalide tagavarad. Töö valmistamise viis uuemate tehniliste nõuete kohaselt. Eeskujulik konstruktsiooni ja eelarve büroo.

Kohapeal on olemas järgmised töökojad:

Valumaja
Sepapada, auruhaamritega
Masinate ja mootorite
Trelial
Laevakatelsepa
Vasesepa

Lukusepa
Saeveski
Tisleri-Taakleri-Purje-Maalri
Elektrotehnika
Elektri- ja Aisetüleensveissimine
4 ujuvat dokki

Tehased võivad enda peale igasugu eelarvete ja projektide tegemise.